

HİKAYE

TEPEGÖZ'ÜN ÖBÜR GÖZÜ

Nezat Canan

TEPEGÖZ'ÜN
ÖBÜR GÖZÜ

Nevzat Canan

Nevzat Canan

Kırklareli'nde doğdu. (1961) Edirne Lisesi'ni bitirdi. (1978) İlk yazı denemelerine şiir ve mektupla başladı. (1978-1983) Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okurken önceleri sadece şiirle, daha sonra şiirin yanı sıra hikâyeyle ilgilendi. (1983-1987) Fakülteyi bitirdikten sonra, Kütahya Ali Güral Lisesi'ne edebiyat öğretmeni olarak atandı ve buradaki vazifesi esnasında hikâye üzerinde yoğunlaştı, bu dönemde ayrıca, çocuklar için piyesler yazdı. (1987-1993)

1993 yılında Dumlupınar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne öğretim görevlisi olarak atandı. Üniversitede çalıştığı dönemde akademik çalışmalarına ağırlık verdi; Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde Yeni Türk Edebiyatı alanında yüksek lisans eğitimi gördü; Yeni Türk Edebiyatı ile Türk Dili sahasında muhtelif inceleme ve araştırmalar yaptı. 2001 yılında üniversiteden ayrılınca edebî çalışmalarına yeniden ağırlık verdi.

Eserleri

Ağlayan Çınarlar Parkı

Sandal Sefası

Buzlu Cam

Dumandan Bir Ağ

TEPEGÖZ'ÜN
ÖBÜR GÖZÜ

Nevzat Canan

TEPEGÖZ'ÜN ÖBÜR GÖZÜ

Copyright © Sütun Yayınları, 2009

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'ye aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

Editör

Kalender YILDIZ

Görsel Yönetmen

Engin ÇİFTÇİ

Kapak

İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni

Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN

978-975-9089-70-2

Yayın Numarası

64

Basım Yeri ve Yılı

Seda Ozalit Kısıklı Cd. No: 49

Altunizade/İSTANBUL

Tel: (0216) 651 13 73

Temmuz 2009

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi

Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Sütun Yayınları

Emniyet Mahallesi Huzur Sokak No: 5

34676 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.sutun yayinlari.com

İçindekiler

- 9 Tenedos müftüsü
- 19 Bir sirkat tefekkürü
- 23 Volonkova İstasyonu
- 31 Hocam, romanları getirdiniz mi?
- 35 Şef Ayşen Gökova
- 39 Keşke teğmen olsaydın
- 41 Hep havadan sudan konuşuyorsun be dede
- 47 Korkunç bir film
- 51 Lunapark
- 65 Menüsküs olmuş ruhlar
- 69 Bir meddah hikâyesi; kanepeyle hırsızlık
- 81 Sen de ona öyle vur
- 87 En şanssız adam
- 103 Kalabalık dünya
- 105 Kurt
- 107 Tepegöz'ün öbür gözü

Tepegöz'ün Öbür Gözü'nü

annem

Cemile Canan'a

ve

babam

Mustafa Canan'a

ithaf ediyorum.

Tenedos müftüsü

Çünkü fotoğraf çekmeye meraklıydım. Şu an, her ânımızın, analizi mümkün bir fotoğraf olduğunu görmekteyim. Fotoğrafi çeken kişi olduğumuzda, dörtgenin dışında kaldığımız için şanslıyız. Bazen elimizde fotoğraf makinesi yerine mavzer de olabiliyor. Kimimiz deklanşöre basıyor, kimimiz tetiğe... Her şeyin sadece anlık olduğu hayatı, bana şeref kazandıracağını zannettiğim şeylerle doldururken, onurumu en fazla şerefim uğruna yaptığım şeylerin zedelediğini, haysiyetimi en fazla, haysiyet duygumla paçavraya çevirdiğimi, maalesef çok geç anladım. Kahramanlığa heveslenen herkes gibi kıt düşünceli bir Donkişot'tan başka bir şey değilim. İyileşmeyen geçmişim yüzünden, kendimi hiçbir zaman affedemeyeceğim.

Çanakkale'de çekilmiş altı makara filmi tab ettirdiğimde, silahların gürültüsü çoktan kesilmiş, ortalıkla birlikte ruhum da sakinleşmişti. Fakat hasar tespit çalışmalarına, fırtınanın dinmesinden çok sonra başlayabildim. Tenedoslu Mehmet Efendi ile oğlunu içimde daha iyi saklamamı sağlayan fotoğrafın, bana hep söylediklerini, başkalarıyla hiç paylaşmayacaklarını da biliyorum. Yine de yazacağım. Son isteğim, onlarla birlikte kurşuna dizilmek, desem, bundan kim ne anlayabilir...

Çanakkale Savaşları sırasında kuzey Ege'de bulunan Midilli, Limni, İmroz ve Tenedos adaları, kuvvetlerimiz tarafın-

dan askeri üs olarak kullanılmaktaydı.¹ Türklerin sonraları Bozcaada adını verdikleri Tenedos adasının Müftüsü Mehmet Efendi, Osmanlı İstihbarat Servisi'nin o bölgedeki adamıydı. Çevre adalarda yaşayan Türkler ve bazı Rum balıkçılar, bizimle ve donanmamızla ilgili bütün bilgileri bir şekilde ona iletiyor, o da karşıda, anakarada bekleyen soydaşlarına, gerekli mesajı, fenerinin ışığıyla, usul usul aktarıyordu.

Bu haber akışı o kadar sistemli ve dakik yürümekteydi ki donanmamızın gemileri daha limandan ayrılmadan, müttefiklerin Çanakkale Cephesi Başkumandanı Liman Von Sanders Paşa'nın her şeyden haberi oluyordu.

Komuta heyetimiz, bilgilerin Türk casusları tarafından elde edildiğinin farkında olduğundan, casusları avlatacak çesitli tedbirlere başvuruluyor, zaptiyelerimiz, kuşkulandıkları kişileri yakalayıp sorguya çekiyor, fakat ne yapılsa Türklerin; tasarımı ve girişimlerimizi önceden fark edip gerekli önlemleri almalarına mani olunamıyordu.

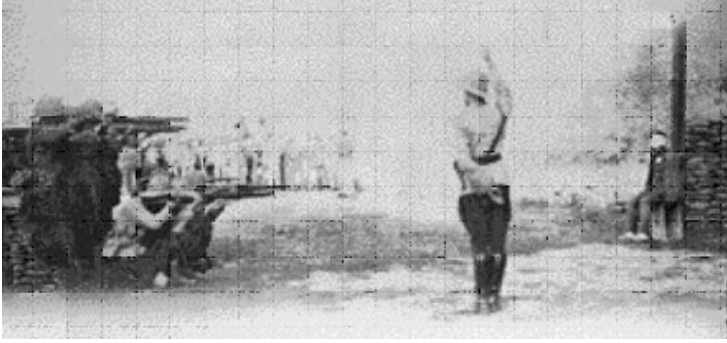
Meğer işin başı Mehmet Efendi'ymiş. Adada en fazla bin kişi yaşadığından, belli başlı kişileri biz de tanıyorduk. Ahali ona "Mühtü Efendi" diyordu. Biz, kendisinden hiçbir zaman kuşkulanamıştık. Hep oğluyla birlikte gezerdi. Türklerde aile bağı kuvvetli olmakla birlikte, babaların çocuklarıyla gezmeleri ender görülen durumlardandır. Mehmet Efendi'nin daima oğluyla birlikte gezmesi benim bile dikkatimi çekmişti. Türkler, eşleriyle bile pek dolaşmazlar, hemen herkes akrabıyla, arkadaşıyla beraberdir. Türklerde dostluk, hısımlıktan daha kuvvetlidir diyebilirim.

Görünüşte çok sakın ve iyi bir insan olduğu için kimse-nin kendisinden kuşkulamadığı Müftü Mehmet Efendi'nin, bize, bilmeden verdiği bir zarar da vardı ki, verdiği o ikinci zarar, bilerek verdiği zarardan çok daha büyüktü. Onun

¹ İmroz (Gökçeada) ve Tenedos (Bozcaada) halen Türkiye sınırları içindedir.

yüzünden, subaylarımız, birbirlerinden kuşkulanmaya başlamışlardı.²

Türkler: “Çekirge bir sıçrar, iki sıçrar.” derler. Elbette hiç kimsenin işi hep tıkırında gitmez. Bir gün Müftü Mehmet Efendi, karşı kıyıdaakilere ışıkla haber yollarken yakalandığında, 13 yaşındaki oğlu da her zamanki gibi yanındaydı. Hemen muhakeme edilen baba oğul, ölüm cezasına çarptırıldı.

Savaş sırasında bu gibi işler bir iki gün içinde neticelenir. Müftüyle oğlunu, onlar daha ne olduğunu bile anlamadan, yakalanışlarından iki gün sonra, bir sabah, alacakaranlıkta, tutuklu kaldıkları barakadan çıkardık. Bilekleri, zincirli bukağı ile arkadan kelepçelenmiş bir halde, cezalarının infaz edileceği alana götürülmek üzere yürütmeye başladık. Müftü, olacakları tahmin ettiği için tekbirler mırıldanarak ilerliyordu. Savaşın en çetin günlerindeydik. Düşmanca hisler herkeste zirvedeydi. Tutukluları götüren muhafızların ve hükmü infaz edecek manganın başındaki subay bendim ve bu vazifeyi gönüllü olarak üstlenmiştim. Yine de o sabah lüzumsuz bir şekilde erken kalkmış olduğum için canım sikkındı. Müftü hiç durmuyordu. Belli bir tempoda, “Allahuekber, Alahuek-

² Donanmamızın Ağustos muharebelerindeki başarısızlığının bir sebebi de plânların Türk casuslarınca elde edileceği kuşkusuyla harekâtların son ana kadar, yüksek rütbeli subaylardan bile saklanmış olmasıdır.

ber," diyor ve daha başka şeyler de söylüyordu. Alçak adam, sabahın köründe kaç kişiyi ayağa dikmekle verdiği zarar az imiş gibi üstüne birtakım dinî mırıltılarla bizi rahatsız etmeye uğraşıyordu. Sinirlerim tepeme çıktı:

– Ne diyor bu adam!

Hiddetim, kendi askerlerimi bile ürkütmüştü. Böyle yüksek bir öfkenin izah edilmesi gerektiğini düşünerek açıklama yaptım:

– Kendisini gebertmeden önce, verebileceği son zararları mı vermeye çalışıyor bu sakallı?

Yarım yamalak Türkçe bilen bir askerimiz vardı, onu mütercim olarak yanımıza aldırmıştım. Adı Theodor'du.

– Dua ediyor olmalı efendim, dedi.

– Ne duası?

Tercüman, müftüye, ettiği duanın manasını sordu:

İşittiğimiz cevap hepimizi şaşırttı:

– Dünya hayatının sonu zaten ölümdür, fakat ölümü göze alabilenler sonsuz bir hayata doğarlar, gibi bir şeyler söylüyormuş.

Tercümanlık yapan askerimiz Türkçeyi pek de iyi bilmiyordu. Onun yarım yamalak tercümesi bile, hepimizi düşündürmüştü. Hem de o savaş ortamında... Hadise bugün yaşanmışçasına hatırımda... Müftü, Allah'ı bulmuş bir insandı, yüz ifadesiyle cümlesi aynı derecede doluydu. Fakat oğlu, henüz hayatının baharındaydı. Babası tekbir getirmeye devam ederken onun, sonsuz bir zaman içinde insanın eline sadece bir defa geçen büyük hayat nimetini bir anda kaybetmenin korkusuyla, sessizce ağladığını fark ettim. Biraz da titriyor gibiydi, fakat bunun korkudan mı, denizden esen serin sabah meltemlerinden mi kaynaklandığını temyiz edemedim.

Kum torbalarının önüne vardığımızda güneş doğmakta, masmavi bir sabah başlamaktaydı. Çavuş William, rulo hali-

ne getirilmiş parşömeni açarak mahkemenin verdiği hükmü okudu. Tercüman, okunanları bozuk bir şiveyle Türkçeye çevirdi. Yabancı bir dil, yabancı bir ses, yabancı yüzler ve karşılarında mavzerleriyle bekleyen bir manga askerin önünde baba ile oğul...

Bir idamın tüm teşrifatının yerine getirilmiş olunması lazım geldiği için, Çavuş William, casuslara son isteklerini sordu: Müftü cevap vermedi. Sadece baktı... Sonra çocuğa döndü.

Kahramanlık duygularımı kamçılatmak için bu infaz görevini gönüllü olarak üstlenmiş olduğum halde, tanık olduğum sahne vicdanımı depreştirdi. Müftü ne rol yapıyor, ne de bize mesaj vermeye çalışıyordu. Yolda ilahî gibi bir şeyler mırıldanmış olmasından dolayı kendisine haksız yere kızmış olduğumdan artık kuşkuym kalmamıştı. Susan müftünün konuşan bakışlarında öyle kutsal bir mana, öyle büyük bir huzur, kemale erişmiş öyle bir iman ve öyle sarsılmaz bir cesaret vardı ki, oğlu, öyle bir babanın oğlu olma şeref ve hazzının bin ömre bedel olduğunu duyumsadığı için, son arzusu sorulduğunda, önce o da babası gibi sustu. O esnada infaz mangası, yerini almaktaydı. Onlar bu işe alışıklıydılar. Yarısı bir adım öne çıkıp diz çöktü, diğerleri ayaktaydı. Güneşin ilk ışıklarıyla ısınmaya başlamıştık. Yemyeşil ada, geniş bir maviliğin ortasında değerli bir taş gibiydi. Müftünün oğlu, birdenbire diz çöken askerlere, şaşan gözlerle baktı. Karşısındaki, yarısı diz çökmüş, yarısı ayakta duran, eli silahlı kişiler, sadece iş başındaki insanlardı. Bilmiyorum onların umursamazlığından dolayı mı, çocuk birden sendeler gibi oldu. Sanki bir ağır sıklet boksöründen okkalı bir yumruk yemişti. O taze fidanın içinde o saniyede oluşan zehirli tomurcuklar, içimde zamanla açıldı ve bu çocuğun, o gün gözlerine bakarken sezdiğim duygularını, yıllar sonra nihayet bütünüyle tercüme ettim. Küçük çocuk, o gün,

başlarına fötr şapkaya benzeyen miğferler geçirmiş uzun boylu askerlerin, hangisinin kendisine, hangisinin babasına nişan alacağını düşünmüş olmalıydı. Daha o zaman bir ruh sarsıntısı geçirdiğimi anımsıyorum. Onun da benim de kanımız donmuş, sanki birdenbire aynılaştığımız. Ben bu düşünceler içindeyken gerçeğin merkezindeki çocuk, yanından uzaklaşmış olan tercümanı, sakın ve belirsiz bir el işaretiyle çağırırdı. Theodor, hızla yanına gitti. Ben biraz uzaktaydım, sesini belli belirsiz duydum. Sonra çevirmen askeri yanıma çağırdım:

- Ne diyor?
- Son arzusunu söyleyecekmiş efendim.
- Sor.

Tercüman, sordu. Merak içindeydim:

Theodor, küçük çocuğun ne dediğini hiçbir şey hissetmeden söyledi:

- Kurşuna dizilirken, babasının elini tutmak istiyormuş...

Anladım ki, çocuk, en büyük ümitsizlik kaynağı olan düğümün çözülmesini talep ediyordu. Arzusu kabul edilirse, ikisinin birden eli çözülecek, arkalarından zincirlenmiş kolları serbest kalacak, bir bakıma hür olacaklardı. O zaman, mütevekkil babasının elinden kendisine cesaret akacak, denizin kıyısına el ele tutuşarak gidip geldikleri gibi ölüm denizine, sel gibi birlikte, el ele, coşkuyla aka aka gireceklerdi...

– Kurşuna dizilirken bağlı olmaları gerekiyor, dedim. Hem arkadaki kum torbaları tek kişilik. İkisini birlikte infaz edemeyiz.

Tercüman beni göstererek çocuğa bir şeyler söyledi.

Alanın ortasına doğru yürüdüm. Bu defa, müftünün gözleri buğulanmıştı. Bir çocuğun kolayca yerine getirilebilecek bu kadar zararsız bir arzusunun dahi kabul edilmemesi, düşmanını yüzüne bakılmaya değmez bulan koca müftünün bile beklemediği bir şeydi. O ruh çalkantıları içinde çaresiz

baba, genleriyle kendisinin bir kopyası gibi olan oğlunun içinden geçenleri anlamış olduğu için, hemen çocuğuna bir şeyler söyledi:

Theodor'a, düdüğümlle "Gel" dedim. Bir yandan sahneyi büyük bir dikkatle izliyor, bir yandan, telaffuz edilen her kelimeyi anlamak istiyordum.

– Ne dedi babası?

– Gel oğlum, gözlerime bak...

Çocuk, başını kaldırıp babasının gözlerine bakınca, merhametsiz çehrelerimizin, soğuk üniformalarımızın, on metre ileride mavzerleriyle bekleyen fötr şapkalı askerlerimizin ve artlarındaki kat kat kum torbalarının bir kâbusa döndürdüğü bir dünyadan başka bir dünya, başka bir mana, bizim asla anlayamayacağımız bir umut, ilahî bir ruh, bilmediğimiz bir âlemin güzelliklerini gördü ve birdenbire, on yaş, yirmi yaş, otuz yaş büyüdü.

Seremoni fazlasıyla uzamıştı. Bu gibi şeylerin bir an önce olup bitmesi en doğru harekât tavrı idi.

– Çocuğun gözlerini bağlayın, dedim.

Müftü itiraza başladı. William'a birinin yardım etmesi gerekiyordu. Ön sıradaki askerlerden John'a:

– Uzaklaştırın şunu, dedim,

Çeke çeke götürdüler. Cesur, kararlı ve merhametsiz görünmek zorundaydım. Gerçekte ise insan yüreğinin dayanamayacağı bir cinayet işlemekte olduğumuzun farkındaydım. O karmaşık duygular içinde fotoğraf makinemi hazırladım. Eğer hayatta kalmış olsa müftünün hafızasından hiç silinmeyecek o anı, kâğıda yansıtmak istedim. O esnada Çavuş William'ın sesi geldi:

– Müftü, son arzusunu söyleyecekmiş.

Çevirmen asker, mangaya dâhil değildi. Fotoğraf makinesini yeniden boynuma asıp alanın dışına çıktım. Müftünün asabı bozulmuştu, kendisine hâkim olamıyordu.

Küçümsemek ve onurunu kırmak için, yerinde olsam, onun gösterdiği direnç ve dirayetin onda birini ortaya koyamayacağım halde, bir İngiliz'e yakışır bir kibirle mütercime:

– Kendisine biraz sakın ve mutedil olmasını söyleyiniz, dedim.

Arkasındaki zincirler, yolcu vapurlarını rıhtıma dolayan halatlar gibi birkaç defa çevrilmişti. Yarım saatten beri ruhu hırpalanmış, direnci iyice zayıflamıştı.

Tercüman, sözlerimi ona aktardıktan sonra bana döndü.

– Naklettim yüzbaşım.

Yeni bir emir verdim:

– Türk ne istiyor, sor bakayım.

Müftü, son arzu kozunu, son ana kadar saklamıştı. Theodor, Mehmet Efendi'den en son dileğini öğrendi:

– Bizi beraberce kurşuna dizin, diyor yüzbaşım.

Savaş, sanki bizi birer canavara dönüştürüyordu. İnsanlığımın, içimde etkin duruma geçmesine mani olmak için bu fevkalade fırsatı değerlendirdim:

– O, burada duracak ve oğlunun kurşuna dizilişini seyredecek. Tıpkı Tenedos'tan ülkesini seyrettiği gibi...

O cümle dudaklarımdan çıkarken, soylu bir kahraman olduğum vehmi içindeydim. Bu sözler, Tenedos Müftüsü Mehmet Efendi'nin, dünyada duyduğu son sözler, siyah beyaz fotoğraf da Tenedos Müftüsü'nün dünyadan götürdüğü son görüntü olmuş, yaşamak bahtıyarlığı ise bizim hissemize düşmüştü.

Bu işte bir terslik vardı. Bizler yaşarken, o perişanlık içinde o kadar mert, o kadar onurlu olabilen Mehmet Efendi'nin hayat oyunu neden tam bir trajedi gibi neticelenmişti?

Elimdeki fotoğrafa bakınca bunun kesinlikle şimdi dediğim gibi olması lâzım geldiğini düşünüyorum ama itiraf et-

meliyim ki, o ölümler, gerçekte, galiba sadece bizim için bir trajediydi. Şu an, gözlerimin önündeler... Başlarını çevreleyen geniş mendiller, yanaklarına kadar yayılmış tebessümlerini örtmeye yetmiyordu. Bize gülümsüyor gibiydiler. Tertemiz çehrelerine bakınca, ancak ruhları Allah'ın huzuruna çıkmış insanların bu kadar huzurlu olabileceklerini düşünmüş fakat kendi kendimi aldatmaya devam edebilmek için katı kalpli bir subay rolü oynamaya devam etmişim. Trajik olan, gerçekte bizim hayatımızdı. Onun için, bu gidişle, huzursuzluk ve azap, bizim değişmeyen nasibimiz olarak kalacaktı. Çünkü dünyada kötülükler kol gezerken iyilerle, iyiliklerle savaşmıştık. Sonsuz olarak gönül rahatlığı içinde kalmak ve Tanrı katında hepimizden daha mesut yaşamak elbette yalnızca onların hakkı idi...

Çanakkale Harbi'ndeki on binlerce cinayetten ve nice vahşetten, bugün kimsenin haberi olmadığı gibi, bu küçük ayrıntı da mahşer gününde açılmak üzere tarihin karanlığına gömülecekti. Artık buna kaderden başka ne denir bilmiyorum. Çanakkale savaşında takviye siperlerle duvarlarını kalınlaştırdığım vicdanımı tahrip edecek zamanlamalı patlayıcıları, torbama, kendi ellerimle yerleştirmişim. Hâlbuki bütün bu sarsıntıları, bu ruh tahribatını bana yaşatan ve gürültüsü kulağınıza kadar gelen şu infilakların fünüyesi olan o altı makara fotoğraf filmini, İngiltere'ye, onurumuzu ve şerefimizi yükselten sahnelerin vesikaları olsunlar diye getirmiştim. Ne var ki, düşündüğümün tam tersi oldu. Çünkü bütün sağlam vicdanların emniyet supapları vardır. Günü geldiğinde vicdanlar, yanardağ gibi ateş ve lav püskürürler. Bu birkaç sayfalık hatıra, vicdanımın püskürttüğü lavların parçalarındandır. Ruhumdaki acıyla, içimdeki ateşle arındım, duyduğum pişmanlık, yaşadığım vicdan azabı, beni, bundan sonra sadece savaşla savaşımaya ant içen yepyeni bir kahraman haline ge-

tirdi. Çünkü savaşılmaya müstahak tek bir düşman vardır:
Savaş.

Keşke bunları daha erken anlayabilmiş olsaydık da
Tenedos'un Türk evlerinde fısıltıyla aktarılan şu haber hiç
dolaşmasaydı:

– Mühtüyle oğlunu kurşuna dizmişler...

Kevin Floath

Bir sirkat tefekkürü

Bir mürit, rüyasında, sahipsiz gördüğü çok değerli bazı eşyaları alıp sakladı. Karanlık denilebilecek bir yerdedi. Kimsecikler tarafından görülemeyeceğini düşünüyordu. Fakat o kıymetli eşyaları doldurabileceği ne bir çuvalı ne bir bohçası vardı. Beklenmedik bir anda karşısına çıkan bu ganimetleri kimseye görünmeden toparlayıp götürmek için bir hal çaresi düşünüyordu.

Bir araya topladığı değerli eşyaların başında telaş içindeydi. Hepsini birden götürmesi için büyük bir torbaya ihtiyacı vardı. Birkaçını cebine, birkaçını koynuna sıkıştırıp gitse, kırk yılda bir ele geçen bir fırsatın kırkta birini değerlendirmiş olacaktı. Alabildiği kadarını kucağına doldurup gitse, yolda illa ki görenler olurdu. Hele tanıdıklarıyla karşılaşırsa... Onlar, kendisinin, sahipsiz bulduğu bir malı toplayıp götürebileceğini akıllarından geçiremeyecekleri için: “Kucak dost içindir, dünya malı için değil.” diyeceklerdi. Evine gidip bir çuval alıp gelse çok vakit kaybedecekti. Yarım saat içinde bütün vaziyet değişirdi.

Mürit hiçbir hal çaresi bulunmadığını görmenin üzüntüsü içinde kıvranırken aklına birdenbire, iç gömleğini çıkarıp onu torba gibi kullanmak geldi. İç gömleği, entari kadar uzundu. İşini görmeye rahat rahat yeterdi. Kısa bir tereddüitten sonra,

derviş, soyunmaya başladı. Önce tecerrüt hırkasını çıkardı. Bu aba libası sırtına giydirirken, mürşidin: “Şu libası giyinmek, dünya hırsından soyunmaktır.” dediğini hatırladı ama acelesi vardı. Bu gibi şeyleri düşünmeyi tehir etti, fırsatı kaçırmak akılsızlık olurdu. Kararsızlıktan, parasızlık doğardı. Hiç düşünmeden, düğmeli yemenisini de çıkardı. O an birinin belirip: “Bu ne haldir?” diyebileceğinden korkarak çok hızlı bir şekilde, upuzun iç gömleğini çıkardı.

Kalbi hızlı hızlı atan derviş, hemen, düğmeli yemenisini almak için eğildi... Tam doğrulurken ardında bir ışık gördü. Yarı çıplak halde ışığın geldiği tarafa dönünce, birinin eli fenerli, iki zaptiyeye karşılaştı. (Zap diye yakalamışlardı.) Diyecek söz bulamadı. Zaptiyenin elindeki fener, bütün hadiseyi aydınlatıyordu...

– Ne yapıyorsun burada?

Derviş, bozuntuya vermeden, düğmeli yemeniyi elinden bıraktı ve hırkasını alıp bir hamlede sırtına geçirdi. Sonra, uzun iç gömleği ile düğmeli yemenisini eline alıp kaçmaya hamle kıldı ve o esnada uyandı.

Yorganı üstünden atınca üşümüştü. Örtündü ve ısındıkça rahatladı. Akli rüyadaydı. Hayırdır inşallah, deyip kalktı. Biraz evvel, rüyasında giyip kaçtığı hırkasını üstüne aldı ve hücrenin kavisli dar penceresine doğru yöneldi, perdeyi araladı. Yıldızlar solgundu. Sabah ezanı neredeyse okunacaktı, caminin avlusunda kendi ayak sesinin hoş ritmini dinleyerek helâya gidip geldi ve her zaman akşamdan hazır ettiği ibrikle abdestini aldı. Ezan okunmadan evvel, gördüğü rüyanın hayra çevrilmesini niyaz için iki rekât istiaze namazı kıldı. Yüreği fazlasıyla sıkıntılıydı. Gerçek bir hırsızlık yapmış ve zaptiyelerce yakalanmış gibi yüzü ateş içindeydi.

Sonra uzun uzun sabah ezanı okundu. Hücre kapıları birer ikişer açılıp kapandı. Avludan kısa konuşmalar, selamlaşmalar işitildi. Genç müritlerden biri ilahi okurken yeniden

avluya çıktı. Hücresi, caminin cümle kapısının tam karşısındaydı. İlahi söyleyen genç mürit, şadırvanın başına gelince sustu, sabit oturağa geçip sabahın ayazında açık havada abdest almaya başladı. Kıdemli derviş, “Bu büyük iş.” dedi kendi kendisine. Yıllardır, suyunu ibrikte akşamdan hazır ederdi. Sabahleyin suyu, nispeten ılık olurdu. Çok soğuk günlerde, yatsıdan sonra abdest suyunu iyice ısıtırdı. Hem bütün gece odaya da faydası olurdu...

Ilık suya düşkünlük, zorluklardan kaçış...

Derviş, namazda en göze batmayacağı yeri seçti. Hâlâ, suçluluk duygusu içindeydi. “Gömleğimden kendimi çıkarıp, çalıp çırptıklarımı doldurmaya kalkıştım.” diyordu...

Herkes camiden çıkıp çorbasını almaya gittiği halde, o, camide nefsiyle muhasebe halindeydi. Zaptiyelerle karşılaştığı an, defalarca zihninde canlandı. Çaresizlik karşısında uyanmak, bir sırr-ı ilahî idi ve ölüm, çarelerin bittiği yerde, sonsuzluğa uyanmaktı ve her uyanış bir ölüm ve her ölüm bir uyanış idi.

Volonkova İstasyonu

Tren, Volonkova İstasyonu'nda durdu. Bu bölgede yerleşim az olduğu için demiryolu tek hatlıydı. Karşı istikametten gelen Volga Ekspresi'ni bekleyeceklerdi. Bu süre, umumiyetle 5 dakikayı geçmiyordu, fakat trenin 15 dakika kadar beklenmediği de oluyordu

Zdrav Drobzska, sadece 2 ay kadar süren şu sıcak günlerde, kayın ağaçlarının serin gölgesinde ruha ferahlık veren bir yürüyüş yapma fırsatını kaçırp da sonraları hayıflanmamak için, Volonkova İstasyonu'nda tren durur durmaz birkaç yolcuyla birlikte aşağıya indi.

Manzara son derece güzeldi. Tarlaların, bağların nihayetindeki kavaklıkları; çam ve kayın ağaçlarıyla kaplı ormanlar izliyordu. Gar binasının kuzeyi, ufuk çizgisine kadar yemyeşildi. İstasyonun dik çatısıyla geniş bacası arasına bir leylek ailesi yuva yapmıştı. Bekleme salonunda büyük bir odun sobası görünüyordu. Bir buçuk metre yüksekliğe kadarki kısmı kesme taşlardan örülen yapının kuzey köşesi, bu mevsimde kuruyup renk değiştirmiş koyu renkli yosunlarla kaplıydı...

Hiçbir sıkıntılı baş dik duramadığı için, Bay Zdrav, bu kısa tarassudun akabinde, çevreden ve manzaradan kopuşunu kendisi bile hissetmeden düşüncelerine döndü... Saadet, bakışları ufka; tasa ise toprağa çekiyordu. Kundurasının

kösesine zarar gelmemesi için keskin taşlara basmamaya dikkat ederek, istasyon alanında tek başına yürüyordu. Fakat trende kalan yolcular için bir tiyatro oyuncusu hükmünde olduğunu sezinleyince başını yerden kaldırdı. Kendisiyle birlikte inenlerden biri, demir direklerden birine sırtını dayamış, birkaçı ise küçük istasyon binasının sundurmasının gölgeğinde tütün dumanı ve kahkaha savuruyorlardı. Bir ayağı aksayan, uzun boylu, buruşuk çehreli bir adam, İstasyon avlusundaki, bir bağış anıtı olduğu anlaşılan, haç biçimindeki çeşmeye doğru ilerliyordu.

Hayrat çeşme, insanların ölüme hazırlandıklarını düşündürünce, Bay Zdrav, trenin pencerelerinden bakan gözleri unuttu. Tabiat âşığı bir kişi olduğu halde bugün şu fevkalade doğa manzarası içinde bile huzurlu değildi. Son günlerde, kafasının içinden bir türlü, çıkamıyordu. Tertemiz step havasını ciğerlerine doldururken dahi, şansının artık tersine döndüğü düşüncesini zihninden atamıyordu. Bahar ve yaz boyunca hep düşündürücü rüyalar görmüştü. Hayat egemenliğinin çöküş belirtileri, birkaç yıldır, gizlenemez safhadaydı. Uyandığında, uyku ihtiyacı bitmiş, ancak ekseriya dinlenmemiş, yenilenmemiş oluyordu. Seyahat etmekten de usanmıştı. Köy köy, kasaba kasaba gezip halı ve kilim toplamayı artık eskisi kadar heyecan verici bulmuyordu. Köklerinin topraktan söküldüğünü, kılcal damarlarının kurduğunu hissediyordu. Geleceğe dair umutları ve hayalleri kalmamış gibiydi. Çok sevdiği halk şarkılarından da hoşlanmamaya başlamıştı. Üstelik yakını da uzağı da net göremiyordu. Gözlük takmaktan ise hoşlanmıyordu. Ancak, iş başarısı, en fazla gözlerine bağlıydı. Onu tak, bunu çıkar; bunu tak, onu çıkar... Usanmıştı. Mecbur kalmadıkça hiçbirini kullanmıyordu. Kahkaha atanları işittiğinde, içinde, şimdi olduğu gibi, elinde olmayan yadırgayıcı bir reaksiyon büyüyordu...

Bu türden birçok belirtiyi ve kondisyonundaki umumî za-

yıflamayı başlangıçta, görmezden gelerek, hayatının normal seyrine dönmesi için kendisine ve çevresine epeyce zaman tanımıştı. Ama değişen bir şey olmayınca Zdrav, gidişatını dobra dobra değerlendirme cesaretini göstermekten de kaçınmamıştı.

Bay Zdrav, problemini, *tanıdıklarının kendisini günden güne önemsemez oldukları* biçiminde tanımlıyordu. Yol boyunca hep bu formül çerçevesinde düşünmüştü. Dostlarının selamlarında isteksizlik, kendisiyle herhangi bir konuyu görüşenlerin tavırlarında zorakilik buluyordu. Aralarında hiçbir tatsızlık geçmediği halde, binbaşı olarak şimdi Kazan'da bulunan kardeşi Rubeçki'yle mektuplaşmaları, üç dört yıldan beri çok seyrekleşmişti. Yalnız uzaktakilerle değil, yakınındakilerle de mesafeliydi. Eski okul arkadaşlarından son zamanlara kadar görüştüğü Salamon Gezerov'la, bir yıldır, usulen selamlaşıyorlardı. Yüksek noktalardaki eski tanıdıkları ise, kendisini defterden iyice silmiş gibiydiler.

Bay Zdrav, teşhisini destekleyen bunlara benzeyen ve benzemeyen sayısız veri bulmaktaydı, fakat ona en dokunanı, eşi katya ile çocukları Anna ve Johannes'in de kendisine güzel sözler söyleme ve ilginç şeyler anlatma heyecanlarındaki azalmanın hissedilir kerteğe gelmiş oluşuydu. Bir makinistin her günkü dikkat ve çabası; yolcuları ne kadar ilgilendirirse, kendisinin hayat mücadelesi de, eşini ve çocuklarını ancak o kadar ilgilendiriyordu. Onlara göre, yaptığı her şey sadece vazifesiydi. Çalışacak ve her şeyi düşünecekti... Bu zaten böyle olmalı değil miydi?

Johannes, köylülerle konuşmayı bile bilmiyordu. Onun en büyük zevki, körüğünü kıvrak hareketlerle gerip sıkıştırarak akordeon çalmaktı... Böyle seyahatte olduğu günlerde, dükkânı tek başına idare ediyor gibi görünse de bir kişinin özel yeteneklerini kullanmadan başarılı bir ticaret adamı olamayacağını anlamak noktasından bir hayli uzaktı.

Hâlbuki Bay Zdrav Drobzska'ya göre bu bilgi, ticaret sanatının eşiği idi.

Zdrav Drobzska, metal kapaklı Serkisof'u yeleğinin cebinden çıkarıp kurma koluna başparmağı ile bastırdı. Bu parça, aynı zamanda saatin kapak tetiği idi. Krom kaplamalı, lokomotif kabartmalı parlak kapak açıldı. Tren duralı tam 8 dakika olmuştu. Bay Zdrav, aşağıya inmekle isabetli bir karar vermiş olduğunu düşündü. Tren biraz daha gecikse daha da iyi olurdu. Volonkova İstasyonu, en sevdiği yerlerden biriydi.

Gümüş zincirli, kancası çelik yaylı cep saatini yerine koyduktan sonra, şimdi başında hiç kimsenin bulunmadığı, haç biçimindeki çeşmeye doğru ağır adımlarla ilerledi. Yağmurlarla temizlenmiş istasyon platformunda karıncalar küçük tepecikler inşa etmişlerdi. Zdrav Drobzska, taşları arasından otlar fışkıran bakımsız nakliye yolunda yürürken yol boyunca trenin penceresinden belli belirsiz yansıyan görüntüsü, düşüncelerine hâlâ bir fon oluşturuyordu. Başı iri ve fazlasıyla yuvarlak, saçları dik ve sertti. Fiziksel yapısına, ömrü boyunca kendisi bile alışmamıştı. Hayat enerjisiyle dopdolu olduğu günlerde kendisine az çok yer açılıyorsa da sosyal hayatın kendisi için günden güne daha müşkül bir hale geleceğinin habercileri çok fazlaydı. Saçlarının yarıya yakını ağarmıştı. Yirmi yıldan beri fedakârca çalışmak suretiyle ailesinin mutluluğunu temin edebildiği halde, hayat artık kendisine neredeyse hiçbir ödül vermemekteydi. Önemi kalmamış bir insan olmaya doğru gittiği apaşikârdı. Çünkü geleceği yoktu. 40 yaşını devireliden beri, seneden seneye daha da mutsuz olduğunu hissediyordu.

Bay Zdrav, çalışkan ve ölçülü bir insanın böyle bir sonuçla karşılaşmasında büyük bir haksızlık buluyordu. Mazbut bir yaşantıyı seçen insanların ömürleri boyunca mesut olacaklarına inanırdı. Bu, en güvendiği insanların hayat tarzıydı...

Ama aynı hayat tarzı, kendisini, nedense, erkenden oyunun dışına itiyordu. Demek ki bu hayat tarzının bazı püf noktalarını kaçırmıştı.

Mutlu olanların kendisinden farklı yaptıkları şey ne olabilirdi? Bundan daha ölçülü olunabilir miydi? Ahlâk kurallarını açıkça çiğnediği vaki değildi. Köy ve kasaba tezgâhlarında dokunan halı ve kilimleri seçerken bile, eksper tarafıyla insaf yönünü daima birlikte kullanmaktaydı. On iki yaşına kadar çok hassas bir insan olan anneanesi tarafından eğitilmişti. Diğer yandan babası Aleksandr Drobzska gibi daima faal ve atak olmayı da başarmıştı...

Zdrav Drobzska, babasından miras aldığı yanlarının içinde günden güne kuvvetlendiğini hissediyordu. Ve o, bundan gurur duyuyordu. Çalışkan ve girişimci olduğu için, desen, dokuma, malzeme ve boya kalitesi bakımından çok zengin halı ve kilim koleksiyonlarına sahipti. Omsk'taki halı ve kilim mağazaları içinde en seçkini tartışmasız olarak onun galerisiydi. Babası, işin birçok inceliğini ona öğretmişti.

Elli beş yaşında iken kalp krizinden ölen Aleksandr Drobzska'ya göre, özgün desenli halılar ve kilimler, zamanların en ucuna yazılmış simgesel mektuplardı. At arabasıyla yaptıkları ticarî gezilerde yüksek oktavlı sesiyle yol boyunca balalaykalar söyleyen babası, iki yüz verstlik³ bir daire içindeki hemen her köyü, her kasabayı düzenli olarak ziyaret ederdi. Arada, ticarî değeri bulunan şeyleri de alıp sattığı olurdu. Merhumun mavi gözleri cam gibi parlak, zekâsı tırpan kadar keskindi.

Bay Drobzska, bir yandan halinden hoşnutluk duyarken bir yandan da zamanın, ruhunu bir harman gibi savurduğunu hissediyordu. Halinden hoşnut olmadığını bugün haddinden fazla gülümseme güçlüğü çekmesi de gösteriyordu. Oysa

³ Verst (Rusça: versta, вёрста) bir Rus uzunluk ölçü birimidir. 1.0668 kilometre ve 3500 feete.

dün gece kaldığı handa havadar bir odaya düşmediği için biraz geç uyumuş olmak dışında bir problem yaşamamıştı. Epey bir mal seçmiş ve ürünlere numaralı kurşun mühür bastıktan sonra, halıların ve kilimlerin, üzerinde mutabakata varılmış bedellerini defterine kaydetmişti. Önümüzdeki haftadan itibaren ne zaman isterlerse, malları Omsk'taki dükkâna getirip, anlaştıkları bedeli alabileceklerdi. Drobzska, bu yöntemle hem nakliye külfetini mal sahiplerine yüklemiş hem de yüklü bir meblağ ile yolculuk etmenin risklerinden korunmuş oluyordu. Fakat yine de nadide parçalar bulduğu zaman, nasıl olsa boş olduğunu söyleyerek ürünü, hiç bekletmeden satın alırdı.

Trende uzun süre sarsılmanın ardından gelen bu hoş mola, aşağıya inen herkesi rahatlatmıştı. Güneş, insanın iliğine, kemiğine işliyordu. Bölgenin ıssızlığı Bay Drobzska'nın, ruhunu dinlendirmiş, güneşin tatlı sıcaklığı, bedenini masajlı bir banyo kadar rahatlatmıştı. Rusya'nın bu iç bölgeleri münzevî ruhlu insanlarla doluydu. Çevredeki tarım alanlarında tek bir insan görünmüyordu. Bay Drobzska, onların, öğle vaktini, kavun karpuz tarlalarındaki kerevetlerde geçirdiklerini bilirdi. Buraların halkı, asırlar öncesinden, dünyanın en tenha yerlerini arayıp bulmuş insanların torunlarıydılar.

Bay Drobzska, mermer çeşmede elini yüzünü yıkadı. İki eliyle yüzünü hafif hafif ovuştururken batı istikametine giden beyaz yoldan iki atın çektiği bir araba belirdi. Talika, yavaş gitmesine rağmen ardında bir toz bulutu oluşturuyordu. Daha at arabasının tozu kaybolmadan, doğu istikametinden gelen Volga treninin düdüğü çınladı, sonra dumanı görüldü. Ortam çok sessiz olduğu için, trenin, dört bir yana uğultuyla karışık ritimli bir gürültü yayarak yaklaşması dakikalarca işitildi.

İki demiryolu görevlisi, istasyon binasından çıkıp makas-

ları uygun şekilde hareket ettirirken aşağıya inmiş olan beş on yolcu, vagonları pek kalabalık olmayan trene bindiler...

Koltuğuna oturduğunda, Bay Drobzska, bir tanıdığından ayrılmış gibi bir burukluk içindeydi. O, yarı gezgin bir tüccardı. Hareket olmadan bereket olmayacağını bilirdi. Tren, istasyondan uzaklaşırken ticaretin dükkânda durmak olduğunu zanneden Johannes'i, bazı seyahatlerde yine eskisi gibi yanına alması gerektiğini düşünüyordu. O da malın eksperisi olmalı, yaşadığı bölgeyi bilmeli, çevresindeki insanların yaşama şartlarını görmeli, daha fazla sayıda insanla tanışmalıydı.

Drobzska; Volonkova kasabasını kuşbakışı görebilmek için başını kaldırırken, bir köylü, elini kaldırarak selam verdi:

– İyi yolculuklar Bay Drobzska.

Sonra, nerede görmüş olduğunu hatırlayamadığı biraz daha iyi giyimli biri, tebessüm ettikten sonra başını eğerek selam verdi... O zaman Bay Drobzska, yetiştiği, babasıyla birlikte seyahatler ettiği bu topraklarla arasında kopmaz duygusal bağlar bulunduğunu düşündü... O, bu bölgeyi defalarca dolaşmıştı. Omsk'un etrafındaki her kasabayı ve birçok köyü karış karış, kişi kişi bilirdi.

Kapkara dumanlar püskürterek ilerleyen trenin her parçasında estetiğe ne kadar dikkat edilmiş olduğunu görmenin soylu huzuruyla, Bay Drobzska, istasyonun kuzeydoğusunda kalan Volonkova'ya, bir gün hususî olarak gelmeye karar verdi. Arpa, siyah üzüm, kavak ağacı yetiştiren, köyden farksız bu kasaba, Omsk'a, 60 verst mesafedeydi; Hayvancılık da yaygın olduğu için, Omsk'un dericileri her ay buraya uğurlardı. Gürgen ağaçlarının arasında akan gür ırmağının üzerinde, en az elli yıllık, iki değirmeni vardı. Tam bir Ortaçağ kasabasıydı. Bütün evleri taştan, çatılar kiremittendi. İki terzi üç marangoz, bir doktor, iki demirci, bir papaz, bir

belediye başkanı dışında, ahalisi toprağa bağlı işler yapıyordu. Birkaç aile, tarım ve hayvancılığın yanı sıra arıcılıkla da meşgul oluyordu. Bahar ve yaz kısa sürdüğü için, bu bölgede, bal pek makbul idi

Tren batı istikametinde ilerledikçe manzara değişti, ağaçlı bir bölgeden geçerken Bay Drobzska, trenin penceresinde birden iri, yusuvarlak başının yansımalarını gördü. Işık gölge oyunları içinde saçlarının ağardığını seçemiyordu. Fakat seçebilseydi de bu, onun ayarını artık bozamazdı. Yarım saat önceki karamsar duyguları bitmişti. Allah'ın; insanları, ömürleri boyunca yetecek enerjiyle doldurduğunu gördü. Son nefeslerine kadar mutlu yaşayanlar, yakıtlarını iyi kullanabilen ve gerekli ikmalleri zamanında yapanlardı.

Trenin ahenkli takırtılarının bir opera bestesi olduğunu varsaydı. Gerçekte trenin bütün yolcuları, bir operanın hem oyuncularını hem izleyicileriydi. Trenin tak-tak / tık-tık / tak-tak / tık-tık'ları arasında, kulaklarında, talikayla yaptıkları yolculuklarda, babasının canlı sesiyle tabiata saçtığı balalay-kaları düşündü. Cıvıldaşan kuşlar, cırlayan böcekler gibi, o da kendi şükran ilahilerini şakıyordu...

Hocam, romanları getirdiniz mi?

O kulun çay ocağını işleten çaycı kadın, yüzümü yumuşak bulduğundan olacak:

– Kızım için bir şiir kitabı getirebilir misiniz, hocam, dedi.

Hiç de hoşlandığım biri değildi. İnsanlara kötü damgalar basmak kimseye yakışmaz, fakat kibirli ve gayr-ı tabii olmasa elbette kendisine o kadar mesafeli durmazdım. Dersten yorğun bir halde çıktığımızda, biz öğretmenlerle bu çaycı kadın arasında, çaycı kadının lehine bir dengesizlik meydana geliyor. Bir fincan bitki çayı için bitkin bir vaziyette çay ocağına sığındığımız o zayıf zamanlarımızda, önüne gelene akıllar veriyor. Kendisini epeyce iyi tanıdığım için, o gün, benden, gezici kütüphane görevi yapmam yönünde bir ricada bulununca, yüzüne dikkatle baktım. Sezgilerimin güçlü olmasına hacet yoktu, yüzüzlüğünden gelen yüksek bir özgüvenle konuştuğunu her hali söylüyordu:

– Özgün olsun diye kütüphaneye gitmiyorum...

Düşündüklerim, söylenebilecek şeyler değildi, dolambaçlı cümlelerle konuyu geçiştirdim. Fakat içimden:

– Bana ne bütün bunlardan, dedim. Ben de senden, yarın için güzel bir öğle yemeği bekliyorum... Dikkatini çekerim, özgün bir ev yemeği olsun diye lokantaya gitmiyorum. Size, ne büyük bir değer verdiğimi umarım fark ediyorsunuzdur...

O gün o şiir kitabı faslı böylece hiç uzamadan tapandı. Fakat bir buçuk- iki ay sonra, aynı çaycı kadın, lisede okuyan kızının roman inceleme ödevi aldığını, bir edebiyat öğretmeni olarak çok miktarda romana sahip olduğumu düşündüğünü söyledi ve netice olarak, mümkünse iki üç tane güzel roman getirmemi rica etti, kızı, getireceklerimin içinden birini seçip ödev yapacaktı.

Bir gün, kulağımdaki MP-4'ten Maun suresini dinlerken o an bulunduğum odadaki tv'de, bir pop şarkısı klibi oynamaktaydı. Bütün sahnelerle, bütün ayetler öyle örtüşmüştü ki, ben o klibin, dinlediğim sureye ait olduğunu düşündüm. Sanki din gününü umursamayanların özellikleri, görsel olarak sunulmaktaydı.

Surenin son ayeti ise, öylelerinin işlerine yaramayan ehemmiyetsiz eşyalarını bile fakirlere veremediklerini vurguluyordu. Önemsiz bir iyilikte bulunmaktan kaçınan bir mürrüvetsiz olmamak için: "Tamam abla dedim, inşallah yarın, kızınız için bir iki roman getiririm."

Freud, unutmaya nedenlerinden birinin, bilinçaltının, bilince irademiz dışında müdahalesi olduğunu ileri sürer. Bu tezi doğrularcasına, ertesi gün okula gittiğimde, yanımda tek bir roman yoktu. Kadın sormasa, aklıma gelecek de değildi:

– Hocam, romanları getirdiniz mi?

İrkildim.

– Şey... Tüh ya, unuttum be Fatma Abla, dedim.

– Unuttunuz mu? dedi.

Ses tonu da, yüz ifadesi de birdenbire değişmişti. Amir bir edayla:

– Ama hocam, kitaplar bugün kızıma lazımdı, ödevime hemen başlaması gerekiyor. Ben de kitaplar gelecek dedim. Akşama okuldan gelince kendisine ne diyeceğim?

Öküz yularından, adam sözünden tutulmuş. Dünkü

sözüm, yularım olmuştu. Israrını yerinde bulmadığımı kibar bir özürle bildirdim:

– Üçüncü saatim boş, ama evimiz oldukça uzak, 20–25 dakikada ancak gidebiliyorum, dönüşü de var... Gideyim mi, yoksa yarına mı kalsın?

– Hocam bir zahmet bugün getirin, eğer mümkünse... dedi.

– Ahmak değilim, kadını pekâlâ tersleyebilirdim. Ama boş ver, dedim, eve gider, bir iki roman seçer gelirim, ne var, hem yürüyüş yapmış olurum.

Hayır, doğrusunu söyleyeyim, hiç de öyle demedim. Bazen kendime cezalar veririm. O gün de öyle yaptım. Çaycı kadına ters bir cevap vereceğime, kendime bir ders vermeyi tercih ettim. Boş saatimde eve gittim geldim. Eğri odunun ateşle doğrultulduğu gibi kendimi, zora sokarak terbiye ettim.

Yalnız, kitapları teslim ederken:

– Dört hafta sonra kitaplarımı geri almak istiyorum. dedim. Böylece ben de onun boynuna bir yular geçirdim...

Dört hafta geçti, kitaplar yok. Beşinci haftanın sonunda, yok. Sonrakinde yok, daha sonrakinde de... Kitaplar bir türlü gelmedi. İstedim, yine netice alamadım. Hâlbuki evi, okula 100 metre mesafedeydi. Bizim yular hiçbir işe yaramadı...

Yaz tatiline girdiğimizde, kitaplarımı geri alamamıştım. Ertesi öğretim yılının başında, okulumuza otomatik çay makinesi alınmış olduğunu görünce, romanlarımın ruhlarına Fatıha okudum... Kadrolu personel olmayan Fatma Hanım evine dönmüştü. Okulun hizmetlilerden biri, çayı demlemekle görevlendirilmişti. Fakat servis yapmayacaktı, isteyen, gelip, çayını doldurup gidecekti.

Müdürle hizmetli arasında kim bilir ne kadar çetin bir pazarlık geçmiş olduğunu anlaşmanın maddeleri gösteriyordu. İngil zingil işlerden meslektaşlarını muaf kılmak için, müdürümüz, kim bilir ne kadar uğraşmış, fakat hizmetliye ancak

o kadarını kabul ettirebilmişti... Bu biçimiyle anlaşma, tam gönlüme göreydi, artık, self servis benim için en güzel servis biçimiydi.

Eh, o arada üç dört seçme romanım gitmiş oldu ve bu netice beni elbette üzdü. Fakat yuvarlak, büyük çay otomatığının parlayan metal yüzeyinde üzgün yüzümü algılamaya çabalarken meseleyi yine iyi tarafından görmeye çalıştım. Yüzümde oluşan değişiklik, görüntüyü büyüten ve eğrilten metal aynada komik dalgalanmalar oluşturdu.

Şef Ayşen Gökova

Sabah sabah, Ayşen Hanım'ın cep telefonuna, bankadan, "Doğum gününüz kutlu olsun," mesajı geldi.

Vergi dairesinden emekli Ayşen Hanım'ın doğum gününü, o gün, bankadan başka hatırlayan da çıkmadı. Lakin o, buna alınmadı. Alınacağı da yoktu. Hatta saat 11'e doğru mutfakta sütlaç yaparken: "Valla, bankadan mesaj gelmese, kendi doğum günümü kendim hatırlayamayacaktım, demek ki yaşlılık, emeklilik böyle bir şeymiş, insanın kendi kendisinden haberi olmuyormuş." diye düşündü.

Fakat ne zaman ki, Nurettin Bey:

– Ben Salı Pazarı'na gidiyorum Ayşen, ucuz bir şeyler bulursam alırım, bir dolanıp geleyim, diyerek evden tin tin çıktı, o zaman, Ayşen Hanım'ı öyle bir sinir bastı, üstüne öyle bir sıkıntı geldi ki, daha kocasının ardından kapıyı kapatır kapatmaz, içinden: "Huyu kurusun, onun yüzünden bütün hayatım ucuz şeylerle geçti." dedi ve öfkeyle: "En vefalı dostum bankam imiş." diye düşünerek hemen telefona sarıldı ve kartın arkasındaki bir sürü dörtten oluşan özel numarayı tuşlayarak bankayı aradı. Söyleyeceklerini bile hazırlamıştı: "Teşekkürlerimi arz etmek gayesiyle arıyorum." Sonrası gelirdi zaten... Fakat ummadığı kadar heyecanlanmıştı... Sanki defterdarın makamındaydı...

Karşısına çıkan genç kızın düzgün telaffuzu ve rahatlatıcı ses tonu Ayşen Hanım'ı cesaretlendirdi. Mutluluğu ve özgüveni birdenbire iki misline çıkmıştı. Bankanın, doğum gününü kutlamakla kalmadığını, şahsına özel bir saygı ve yakınlık da gösterdiğini görmek, onurundan ömrü boyunca hiç ödün vermemiş Şef Ayşen Gökova'yı anlatılamaz derecede mütehassis kılmıştı. Kim bilir ne zamandır böyle bir alâkayla taltif olunmamış, belki de aylardır kendisine "siz" diye bile hitap edilmemişti...

Böylesine sıcak bir ilgi karşısında insan mutlu olmaz olur muydu? Oğlunu aradığında, o çiğerparesinden bile, yalnızca hazır lâflar işitiyordu. Biraz düşünerek ve hissederek konuşması gerektiğinde, Tolga'nın dahi ağzından ancak kerpetenle lâf alınabiliyordu... Markette elini bıraktığı zaman kızgın kızgın eteklerini döven Tolgacık, başına beylik unvanını bir tolga gibi geçireli, yörüngesini yıldan yıla hep biraz daha uzaktan çiziyordu. Hatta artık yörüngesinin merkezi değişmiş gibiydi...

Dünyadaki bütün yörüngeler değişmişti. Sanki bilemediği bir şeyler olmuş, eski zamanlarda kız çocuklarının diri diri gömülmeleri gibi yaşlılar diri diri evlerine veya huzurevlerine gömülür olmuşlardı. Belgesellerde böcekleri ilgiyle izleyenler, kitaplardan kaçır gibi yaşlılardan uzak durmaya çalışır olmuşlardı; yaşlıların çehrelerinde beliren anlamları okumak istemiyorlardı. Hatta yaşlılar bile, yaşıtlarından yengeç gibi yan yan kaçıyor. Sigorta'daki ikinci sınıf müdürlüklerin birinden emekli olan ve kendisini hâlâ müdür zanneden, onun için de lâfın ayrıntılısından hiç hoşlanmayan kocası bile, cevap vermeden önce, her seferinde burnundan derin bir nefes veriyordu.

Ayşen Gökova, bankadan gördüğü bu incelikten dolayı

çok müteşekkir olduğunu samimî bir heyecanla ikrar ve tekrar etti.

Görevli kız, böyle bir müşteriyle ilk defa karşılaşıyordu. Ayşen Hanım'ın kullandığı bazı kelimeleri anlamamıştı ama üstünde durmadı:

– Bankamızın size küçük bir jestidir, iyi günler efendim, dedi.

Ayşen Hanım, iyi günler, demedi, duygularını paylaşmak istiyordu:

– Bankam beni hatırladı... Lütfen hanımefendi yardımcı olabilir misiniz, bana bu güzel mesajı göndereni mutlaka bulup duygularımı anlatmam lâzım çünkü öyle mutlu oldum ki...

Konuşmanın uzayacağını fark eden memure, onu başından savmak için nasıl bir yol izlemesi gerektiğini düşündü. Hatırına şişi de kebapı yakmayacak bir yöntem gelmeyince içinden: “Nasıl insanlarız anlamıyorum, azarlanmadan, terslenmeden susmayı bilmiyoruz.” diye geçirdi. Sonra yine saygılı fakat öncekilerden biraz daha resmî bir edayla:

– Genel müdürlüğümüzün bir uygulaması, bütün müşterilerimize doğum günü mesajı gönderiyoruz, dedi.

Ayşen Hanım, hâlâ, inceliğe incelikle mukabele etme davasındaydı, yetkililere içini dökecek: “Ayol kırk yıllık kocamın bile aklına gelmedim.” diyecekti. Söyleyecek çok şeyi olduğu için de ısrarcı ve biraz da taşkıncaydı:

– İyi de kızım, bunu mutlaka birisi gönderiyor, o gönderen kim, ben ona ulaşmak istiyorum, dedi.

Kız, içten içe köpürmeye başlamıştı. Lakin servisteki tüm konuşmalar düzenli olarak kaydedildiği için sabırlı ve temkinli üslubunu koruyarak:

– Hanımefendi, bilgisayarlar yapıyor bu işi, doğum tarihinize göre otomatik olarak geliyor, dedi.

Bu cevap, Ayşen Gökova'yı birdenbire durgunlaştırdı:

– Yani beni hatırlayan kimse olmadı mı? diye sordu.

Genç memure, dünyada bu kadar saf insanlar bulunduğunu görmenin şaşkınlığı içinde, matlaşan sesin sahibini teselliye çalıştı:

– Olmaz olur mu, bankanız hatırladı, dedi.

Keşke teğmen olsaydın

Albay Stefan Gregory, Ural eteklerinde kurulmuş büyük bir kent olan Severodvinsk'in şehirlerarası otobüs terminalindeki firma yazıhanelerinin birinde gururlu bir edayla oturuyordu. Pervorulask'a gidecekti. Aynı otobüsü bekleyen, yaşlı bir köylü, kendisini insanlarla konuşmamaya mahkûm etmiş albayı arada bir süzüyordu.

Albayın hafifçe pozisyon değiştirdiği esnada, köylü, yarım saattir aynı salonda oturmuş olmanın verdiği karşılıklı itimada güvenerek sıcak bir eda, kendisinin altta bulunduğunu peşinen kabul eden tatlı bir üslupla:

– Komutanım, dedi, bilemiyorum, rütbeniz nedir acaba?

Cevap kısaydı:

– Albay.

Köylüde ne süs vardı ne rozet... Kalın ve kat kat giysilerinin sebebi, yaşadığı bölgenin iklimiydi. Üzerinde temel ihtiyaçlarla açıklanamayacak hiçbir şey yoktu. Şu haliyle ona, hayatın şekillendirdiği bir heykel denebilirdi. Buğday benizli, ela gözlüydü. Ömrü boyunca, daima gerekeni yapmış olduğu için, çehresi hayatın zorluklarıyla derin derin çizilmişti. Yüzü, yaşlı meşelerin gövdelerini kaplayan dış kabuklar kadar buruşuk olduğu halde, yadırgatıcı değildi. Gözlerine bakınca

insan, onun öyle olması lâzım geldiğini hissediyordu. Yalnız konuşurken değil, dinlerken de yüzü, akordeon körüğü gibi, hat hat büzüşüp geriliyordu. Fakat kurnaz bir görüntüsü vardı. Hazır bir senaryoyu oynayan bir tiyatrocunun neşesinden hiçbir şey kaybetmeden:

– Askerken albay görmediydim... Teğmen ve üsteğmen çok gördüm ama... Teğmenler çok neşeliydiler keşke sen de teğmen olsaydın...

Köylünün aşırı bilgisizliği, Albay Stefan Gregory'e ilkin bir çaresizlik nefesi aldırdı, akabinde gülümsetti:

– Amca, senin teğmen dediğin, beni gördü müydü, kırk metreden selama durur!

Yaşlı köylünün yüz hatları, bir enerji dalgasıyla hareketlendi.

– Selamı batsın, yine de sen keşke teğmen olaydın.

Albay, bir küp nefes daha aldı.

– Sen, rütbeden mütbeden hiç anlamıyorsun galiba?

– İsa hakkı için, hiç mi hiç anlamam. Öğrenmeye heves de etmedim. Lakin senin rütbece epey yukarıda olduğun belli...

– Eee, o zaman ne demeye, “Keşke teğmen olaydın,” deyip duruyorsun?

Köylü, konuşmasını, başladığı anki gibi yine saygılı bir üslupla noktalandı:

– Paşam, teğmen olsaydınız, yirmi yaşında olacaktınız, daha iyi olmaz mıydı?

Mermerden yapılmış bir heykelin konuştuğunu görse, Albay ancak o kadar şaşırabilirdi. Önemsiz bir kişinin önemliyle önemsizi ayırt etme konusunda mertebesi nasıl bu kadar yukarıda olabilirdi...

Hayret dolu nazarları, hayatı hep seyretmiş olan yaşlı adamın çehresine bambaşka bir dille döndü. Yazdığı se-

naryoyu başarıyla oynamış olmanın huzurundan doğan gülümseme, ihtiyar köylünün kırışık yüzünde katmerli bir gül gibi açmıştı. Rütbelerin avuntu işaretleri olduğunu hissettirebildiği için, içi harman yeri gibi genişlemişti... Albay, o keyifli tebessümle tecessüm eden şeyin, kocalmanın insanlığın ortak paydası olduğu tesellisinin tecellisi olduğunu sezinlemekteydi.

Hep havadan sudan konuşuyorsun be dede

Köy kahvesinde misafir vardı... Yıl 1968. Ahbablıklar kuvvetli... Elli beş yaşında bir amcanın ta bilmem nereden, asker arkadaşı gelmiş. Nasılsın faslı bittikten sonra köylünün biri, sessizliği bozmak için:

– Sizin orada havalar nasıl? diyor.

İte kaka sohbet başlıyor. Güç bela kımıldatılan bir arabanın tıngır mıngır yoluna devam etmesi gibi, konular birbiri ardınca yavaş yavaş açılıyor. Lakin hep bildik bahisler; yağmurlar, sular, tarlalar, verim, iklim... Dünyaları öyle küçük ki, çocuk yaşta olmamıza rağmen, hayatlarındaki renksizlik, ruhumuzu daraltıyor...

Farklı bir zaman için yaratıldığımızı hepimiz sezmekteyiz. Bundan tam kırk yıl öncesi... On beş yaşındayız. Kahveye girmenin filan yaşı yok... Bir tiyatro izler gibi eski zamanın aktörlerini, yine de hallerinde ve lakırdılarında birçok hoş ve çekici taraf bularak, dinliyor ve izliyoruz. Yaşlılar tamamen kendi âlemlerine daldıktan sonra, masayı paylaştığımız arkadaşlar, birlikte dışarıya çıkıyoruz.

Üç kişiyiz. Yolda Nazmiye Yengemle karşılaşıyoruz:

– Amcan kahvede miydi be Halit?

– İçerdeydi yenge...

– Ne yapıyor orada yahu! Birlikte bahçeye gidecektik, unuttu herhalde...

– Çağırıvereyim istersen?

– Sana zahmet kızanım, Nazmiye Yengem bekliyor, bahçeye gidecekmışsınız, deyiver... Mühimce şeyler konuşmuyorlarsa geliversin.

– Mühim neleri var da neyi konuşacaklar be yenge? Lâf olsun, torba dolsun kabilinden, havadan sudan söz ediyorlar işte...

O zamanlar bizim indimizde makbul ve itibarlı bahisler; teknolojik gelişmeler, Almanya'ya gitmek, ülkemize fabrikalar kurulması gibi şeyler... Yağmurlar, sular, tarlalar, verim, iklim gibi bahisler ise, insanların konuşacak şey bulamadıklarına delalet etmekteydi. Elimizi şöyle umursamazca sallayarak:

– Ne yapsınlar, gene havadan sudan konuşuyorlar. derken kendimizi ne kadar ileri görüşlü hissetmekteydik...

Ne zaman geçmişi düşünsem, bana hep, uzunca bir rüya görmüşüm gibi geliyor... Geleceği, yani bugünleri bilirmiş gibiydik, sanki şu an sahip bulunduğumuz şu imkânları arıyor, yeniliğe doymuyorduk... Bu bir sarhoşluktu. Yemyeşil bahçelerde geçen çocukluk yıllarımızdan sonra simsiyah bir uyku uyuduk ve uyandığımızda betondan bir dünyayla karşılaştık ve hiç şaşmadık. Duyup istediğimiz, ehemmiyet verip arzulaığımız, hayalini kurduğumuz ne varsa, fazlasıyla olmuştu. Almanya'ya, Avrupa'nın muhtelif ülkelerine birçok insanımız gitmiş, yıllar içinde her yanımız, bir vakitler, ah kurulsa dediğimiz fabrikalarla dolmuş, olağanüstü icatlar çoluk çocuğun eline düşmüştü.

Ben, yurt dışına gidemedim ama köyde de kalmadım, bize yakın bir vilayette kurulan bir fabrikaya işçi olarak girdim ve çoktan emekli oldum... Fakat rahat bir nefes aldığımda yalnız ben değil, sanki dünya da emekliye ayrılmıştı... Fabrikada işe

başladığım zamanlar bizim vilayete doğru giderken üzerinden geçtiğimiz köprülerin altından gürül gürül akan nehirler, kirli çataklara dönüşmüş, yeşillikler içinde akan birçok dere, çevrelerindeki bitki örtüsüyle birlikte kurumuştur. Balık kaynayan ırmaklardan şimdi kurbağa sesi bile gelmiyordu. Serin yaz akşamlarında en asil parfümler kadar hafif ve latif kokular neşreden ekin tarlalarının ruha işleyen havasını bir daha hiç kimsenin teneffüs edemeyeceğini, benzer günlerin yeniden yaşanamayacağını, on binlerce yıl süren bir devrin, iflas eden bir dükkân gibi kapandığını, doğal hayatın geri dönmemesine gittiğini ve gelecek günlerin daha da endişe verici olduğunu azap kıvamında bir huzursuzluk içinde görmekteydim.

Daha da büyük felâketlerin ayak sesleri, rap rap diye geliyordu ve biz çaresizdik. Yağmurlar azalıyor, ormanlar tükeniyor, tarım alanları daralıyor, tüketim ve israf artıyor... Bir kâbusa benzeyen bugünün gerçeklerinin, çünkü hayallerimizden başka bir şey olmadığını düşününce içim daralıyordu. Dilediğimiz her şey olmuş, fakat bir vakitler önemsemediğimiz, ehemmiyet vermediğimiz şeyler, biz farkına bile varamadan elimizden çıkıp gitmişti.

Bizim emekliler kiraathanesinde, beş altı yıldır hep bu gibi meselelerden dem vuruluyor... Dünyanın normal halini bilen bizim kuşak, en yakınlarıyla sohbet ederken dahi ve bazen farkında bile olmadan, lâfı çevre felaketine getirip bırakıyor...

Torunlarımız, bizim hep aynı mevzuları tekrar tekrar dile getirmemizden usandılar gençliğimizde bizim söylediğimiz cümleyi şimdi onlar bize söylüyor:

– Amaan be dede, hep havadan sudan konuşuyorsun, bu ağır mevzuları bırak artık, bildiğin başka bir şey yok mu senin!

Korkunç bir film

Tuşlara bastıkça, ekranda, harfler, art arda dizildiler: Akciğer kanseri...

Harfler, sanki bir filmin karesi veya bir puzzle parçasıydı ve hızla tamamlanıyordu.

Sonra, üç satırlık raporu yazdım:

Akciğerin sağ kanadında, ana lop üzerinde 4,5cm'lik yayılcı bir tümör oluşmuş olup göğüs kafesi yönünde üç ayrı noktada kistik yapılar meydana getirmiştir. Bunların en büyüğünün 1,1 cm çapında olduğu ölçülmüş, diğer ikisinin ise 1cm'den küçük olduğu görülmüştür.

Sol akciğerde patolojik bulgu tespit edilmedi.

Ertesi gün, bu tomografi filminin sahibi, kocaman bir zarfa eklenen bu kısa notu okuyunca, hayat filminin son bölümüne girmiş olduğunu anlayacaktı.

Muhayyilede canlanan o korkunç anın tesiri altında, koltuğumda bir tur döndüm ve ne düşündüğümü kendim dahi pek bilmeden bir tur daha, bir tur daha döndüm... İşte o zaman birdenbire, idam kararı veren hâkimlerin, kararı imzaldıktan sonra kalemlerini neden kırdıklarını anladım. Bu bir pişmanlık sembolü idi... "Bu anı keşke hiç yaşamamış olsaydım... Allah'ım, bir daha böyle bir karara imza atmak bana nasip olmasın." manasına geliyordu...

Ben, radyoloji servisinde çalışan bir memure olarak, doktorların raporları doğrultusunda, hastaların dosyalarına ve muhtelif evraklarına, binlerce defa, “akciğer kanseri” terkihini yazdım. Ve onlar, benim bilgisayara aktardığım o teşhislerle kim bilir ne kadar sert bir biçimde çarpıldılar... Yazarların cümleleri, asla, benim yazdığım o küçücük notlar kadar etkili olamaz...

Fakat bu defa, yazdığım rapordan, kendim de fevkalade etkilendim. Tanımadığım bir insanın, dehşet uyandırıcı macerası beni koltuğuma çaktı. O meçhul şahsın, hiç olmazsa yüzünü görmek istedim... Hangi tür insanların böyle korkunç bir yazıya sahip oldukları hususunda azıcık da olsa bilgi sahibi olmak isteğimi yenemedim ve ertesi gün, filmlerin dağıtım saatinde, tevzi odasına girdim. Buranın sorumlusuyla yakın arkadaşlık... Diğer zamanlar da bazen yanına uğradım. Fakat o günkü ziyaretimin gerçek sebebini, onca samimiyetimize rağmen, ona bile söylemeyi uygun bulmadım ve yanında öylesine oturdum. Biraz vakitsiz bir ziyaret olduğu belliydi ama başka şansım yoktu. Gazetelere filan baktım, oradan buradan lâfladık.

Saat 14'te film dağıtımını başladı. Ortalık her zamanki gibi ana baba günüydü. Camlı tezgâhtan filmler verilirken yüzler bir görünüp bir kayboluyordu. Kulağım hep isimlerdeydi...

İzdiham, 10 dakika kadar devam etti. Merak ettiğim kişinin, artık seyrekleşmiş olan kalabalığın içinde bulunmadığını, boşuna beklediğimi düşünmeye başladım. Film almaya bir yakınının gelme olasılığı, merak ettiğim çehreyi görebilmem ihtimalini iyice zayıflatıyordu. Bir fantezi uğruna daha fazla vakit yitirmek saçma olacaktı. Hem bu tür bir tecessüsün pek de normal olmadığını düşünüp davranışından ince bir pişmanlık duymaya başlamıştım. Arkadaşımın yoğun meşguliyeti biter bitmez kendisinden müsaade istemek niyetiyle ayağa kalktım...

Tam benim ayağa kalktığımda, tezgâhın kavisli kesilmiş kalın camının önünde, uzunca boylu, solgun saçlı, kahverengi bıyıklı bir adam, ezberimdeki o ismi söyledi. Avına yönelmiş bir yırtıcı gibi, tüm duyum gücümü ona sevk ettim. Arkadaşım, arayıp bulduğu kocaman zarfı ona uzatırken, takdirin sırlarından bir zerreye gark olduğumu hissettim. Zavallı, öyle takatsizdi ki bana, zarf eline biraz ağır gelmiş gibi göründü. Kalabalığın içine girecek enerjiye sahip olmadığından, bir müddet kenarda beklemiş olmalıydı. Kendisini muhtemelen bu nedenle geç görmüştük.

O konumdaki bir insan, ruh dengesi bozulmuş bir halde de bulunabilir, her türlü sonuca hazırlıklı bir vaziyette de... Bunu anlamanın, ummadığım ölçüde güç olduğunu gördüm. Çünkü zıt haller, içimizde yan yana gelişip yaşıyor, çoğu aynı duygulardan, aynı korkulardan besleniyorlardı.

Henüz hakikati bilmiyordu. Fakat her insan, nasıl yaşadığını, neler biriktirdiğini az çok bilir... Onu, korkunç ihtimallerle dolu olduğu, karmakarışık duygular yaşadığı o en zayıf anında dikkatle izledim. Alnındaki çizgilere, gözlerindeki durgunluğa, kilitlenmiş dudaklarına baktım... O kaos içinde dahi, bende, dengeli bir kişiliğe malik, sağduyu sahibi bir insan olduğu izlenimi bıraktı. Çehresinde, metin bir ifade vardı. Savaşta her an ölümle burun buruna olan gencecik askerlerin dünyaya bu şekilde baktıklarını düşündüm...

Bir hayat hikâyesinin çözüm bölümü başlıyordu... Onun şu andan itibaren yaşayacaklarını, düşünmeye bile cesaretim yoktu. Odasına çekildiğinde bu soğukkanlılığını, bu mütevekkil vaziyetini muhtemelen koruyamayacaktı. Çünkü şimdi insanların arasında bulunuyordu...

Kahverengi bıyıklı, avurtları çökük, şakakları sararmış, uzun boylu adamın yüzünü, tezgâhın önünde sadece bir dakika kadar görebildim. Yerine hemen bir başkası geldi. O ise, günlerdir endişeyle beklediği sonucu bir an önce öğrenmek

için kenara çekilip, duvarın dibinde, dün benim yazdığım o kısa notun bulunduğu rapor kâğıdını çıkardı... İşte içim o zaman burkuldu: Demek ki hâlâ, farklı bir netice umuyordu.

Bilhassa bundan sonrasını izlemek için orada bulduğum halde, bir kişinin özel hayatıyla ilgili tecessüsümüzü bundan daha ileriye vardırmanın çok yanlış olacağını düşündüm ve arkadaşımdan izin alıp film dağıtım odasından çıktım.

Radyoloji departmanına doğru giderken koridorda, dünden beri yüzünü görmek istediğim kahramanımın yanından geçtim. Fakat onunla hiç ilgilenmeden... Yüzüne bakmamaya, göz göze gelmemeye bilhassa dikkat ederek. Çünkü özel alanlarımızı korumak için, birbirimizi bilmezden gelmeye devam etmekten başka alternatifimiz yoktu.

Yine de gözüm ona doğru kaydı, zaten bakış açımın içindeydi, hissettirmeden göz ucuyla kendisini izledim, hiçbir şey hissedebilecek, hiçbir şeyi fark edebilecek halde değildi. Raporu zarfın içine koymuştu. Çehresinde, en korktuğu şeyle karşılaşanların yaşadıkları geçici algı zayıflığının tüm belirtileri vardı. Ağzı sonsuza kadar konuşmamak üzere kapanmış gibiydi. Bakışları tüm enerjisizliğine rağmen, kararlı bir şekilde ileriye yönelmişti.

İçimden, Allah'ım, dedim, sen ona yardım et, sen hepimizin sahibisin, biz seniniz, dayanamayacağımız yükleri bize yükleme. Güçlüklerle sınıdığın kullarına sabır ve kolaylıklar ihsan eyle. Sen zorluğun yanında kolaylık, hastalığın yanında şifa, derdin yanında devalar halk ettin. Rabbim, hiçbir derdi dermansız, hiçbir hastalığı şifasız bırakma.

Lunapark

Petersburg'un en büyük lunaparkının gece bekçisi Smayloviç, köylüsü ve uzaktan akrabası Efim Sergeyiç'e:

– Arada gel laflarız, sabaha kadar işimiz ne dedi.

Efim Sergeyiç, lunaparkın yakınındaki 17 Ekim Bulvarı'na, kıdemine istinaden iki ay kadar önce atanmıştı. 17 Ekim Karakolu ile lunapark arasındaki mesafe, bin metreden azdı. Caddede volta atarken Efim, bu iç bölgeye kadar gelse hiçbir şey olmazdı...

Efim, dudaklarını pek kıpırdatmadan, mırıldanır gibi konuşuyordu. Kalın, kızıl bıyıklarını titreterek:

– Kaçta kapanıyor sizin lunapark? diye sordu.

Köylüsü, genç Smayloviç, canlı ve istekliydi.

– Büyük demir kapıyı, saat 1'de kapatıyoruz. Bütün çalışanlar o zaman gitmiş oluyor. Sonra ben ortalığı bir kolaçan ediyorum. Sağda solda ayakaltında kalan şeyler varsa onları yerine koyuyorum. Bir buçuk civarında da ışıkları söndürüyorum.

Kıdemli bekçi Efim Sergeyiç, tedbirliydi.

– Geldiğimi bilebilir misin, istersen ben iki üç defa düdük öttüreyim?

Smayloviç düşündü. Hiçbir sakınca bulamadığı halde, daha sessiz bir usul önerdi:

– Saat daha iyi... 2'de gel. Ben, kapıya yakın bulunurum.

Demir parmaklığı bir iki kıpırdattın mıydı, tıkırtıyı işitir geli-
rim...

O gece, Efim demir parmaklıkların önünde görüldüğün-
de, saat 2'ye beş vardı. Smayloviç hemen o tarafa seğırtti. İki
kalın halkayı birleştiren asma kilidi açtı, hemşerisini içeri
aldıktan sonra kapıyı yeniden kilitledi, beraberce, kulübeye
doğru yürümeye başladılar.

Efim, hayatında ilk defa bir lunaparkın içine giriyordu.
Karanlıkta pek de iyi seçilemeyen, hareketli eğlenceler için ya-
pılmış araçların ne olduklarını sorup durdu. Ortada, zincirli
salıncaklar vardı, bunları göstererek:

– Uzaktan çok gördüm, hep heves ettim ama bir türlü
binemedim, dedi.

Bekçi kulübesine yaklaşmışlardı. Smayloviç:

– Bu gece seni o zincirli salıncaklara bindireyim istersen,
dedi.

Efim, bıyıkları yukarıya doğru kabarak güldü:

– Ben binemem ki artık öyle şeylere.

Bekçi kulübesinin önüne geldiklerinde Smayloviç, çene-
siyle işaret ederek:

– Görüyorsun değil mi, benim mekân burası işte. Oturup
biraz nefeslendikten sonra, seni zincirli salıncaklara bindire-
ceğim.

Smayloviç'in makam odasına Efim hayran oldu. Yeğeni-
nin kulübe diye tabir ettiği bu yer, misafir ağırlamaya yete-
cek kadar donanımlıydı. Bir sedir, küçük bir masa, masanın
üzerinde şık bir telefon ve iki yanında iki tabure... Kapının
dibinde bir piknik tüpü... Tüpün yanında, üzerinde çaydanlık,
bardak, şeker gibi çay malzemeleri bulunan büro işi bir komo-
din... Sedirin karşısındaki küçük pencereye bitişik asılmış bir
ayna...

Smayloviç, aynanın yanındaki, bir bar kapıyla geçilen

küçük holün, arka kısımdaki tuvalet ve lavaboya gittiğini söyledi.

Efim:

– Sözde aynı işi yapıyoruz ama bizim bir taburemiz bile yok, dedi. Sabaha kadar gezilir mi Allah'ını seversen? Her mesleğin bir istirahatı, bir molası vardır, bizimkinde böyle şeyler hak getire... Kimi zaman kaldırım köşelerinde pineklerimiz. Fakat bir gören olur diye hop oturup hop kalkarak...

Smayloviç, Efim Sergeyiç'in işinin hayli ağır olduğunu teyit ve tasdik makamında:

– Efim Dayı, bir de bizim şu Petersburg'ta çok köpek var, geceleri hepsi ayaklanıyor, zaman zaman sürüler halinde geziyorlar. Ne yapıyorsunuz, nasıl başa çıkıyorsunuz onlarla hiç aklım ermiyor? dedi.

Böylece sohbet başlamış oldu. Smayloviç, kıdemli meslektaşının bam teline basmıştı:

– Köpek faslını hiç sorma yeğenim. Bazısı bekçilere zaman içinde alışmışlar, ama kıl kapıp inadına havlayanlar da çok...

Birlikte daha birçok şeyden söz ettikten sonra, Smayloviç, hemşerisini geniş mekâna davet etti:

– Taburede öğreti duruyorsun, sedire geç istersen. Sağlam ve geniştir.

Efim, botlarını çıkarıp, sedire, ayaklarını uzatarak oturdu. Saat 23'ten beri fasılasız geziyordu. Mola pek iyi gelmişti. Köylüsünün rahatladığını gören Smayloviç, çayları doldurdu. Taburenin birini sedirin yanına çekerek Efim'e sehpa yaptı. Bekçi Efim, sıcak çayın yanında bir de sigara tellendirdi. Keyfi yerine geldiği için, odayı daha iyi gördü:

– Bu kulübe, kerevet kadar sevimli bir yer, dedi.

Smayloviç çayını karıştırıyordu. Gülümsedi, fakat yorum yapmadı. Efim Sergeyiç'in ses tonundaki hayal dolu tadın

olduğu gibi kalmasını istedi. Çocukluk ve gençlik yıllarına dalan Efim, o anda duyduğu hisleri, köylüsünün anlayabileceğini düşünmekteydi:

– Bak Smayloviç, dedi, kim kerevete çıkmışsa, muradına ermiştir. Dünyada taht odur...

İçeriye girdiğinden itibaren, Efim'in aklı köydeydi. Kocaman lunaparkın ortasındaki güzel düzenlenmiş bekçi kulübesi, onu seneler öncesine götürmüştü. İlk gençliğinden itibaren, yaz gecelerini geçirdiği, dört sağlam direk üzerine kurulan kerevetler, hayal ufuklarından geçti. Malzemesi ağaçlar ve dallar olan, o ilkel yapıların ana mekânı, yerden bir buçuk metre kadar yüksekte bulunan tek odalarıydı. Bunların inşasında direk yerine ağaçlardan yararlanıldığı çok olurdu. Asıl kerevetler de onlardı. Dikdörtgen taban çerçeveleri, ağaçların dalları arasındaki çatallara yerleştirildiğinden, özgün kerevetler fevkalade sağlam olur, yıllarca kullanılırlardı. Taban döşemeleri, yan yana dizilmiş aynı kalınlıkta ince ağaçlardı. Bunlar asalaklarla örülerek sağlamlaştırılır, sonra bol yapraklı dallar ve kalın otlarla yumuşatılan taban düzleminin üzerine bir iki pösteği atılırdı. Kerevetin gölgesinde kalan toprak zeminden de benzer maksatlarla yararlanılırdı...

Smayloviç, çayla ilgileniyordu... Bu akşamki çay, demini güzel almıştı:

– Yağış hangi ülkede bol ise, orada sular kireçsiz, nerede sular kireçsiz ise, orada çay demli ve lezzetli oluyor...

Genç bekçi, kerevet konusuna alâka göstermemiş görünüyordu. Sergeyiç, ona sordu:

– Mısır beklemişsindir sen de değil mi Smayloviç?

– Çok... Ama daha ziyade gündüz... Geceleri babam gidiyordu...

– Gece hiç kalmadın mı?

– Birkaç defa, babamla birlikte tarlada yatmıştık...

– Kerevet üzerinde mi?

– Evet.

– Köyün en güzel tarafının, tarlalardaki kulübeler olduğunu, sen de bilirsin o zaman... Kerevette yatıp uyumamış olan, bu dünyada yaşadım demesin... Ben buraya geldikten sonra kendimi saldım. Hep geçici olarak şehirde yaşıyordum diye düşündüm. Yaşama gücümü köye ve ikinci çocukluğuma sakladığım için, ömrüm hayal içinde geçti, gitti. Ne adamdan sayıldım, ne bir baltaya sap olabildim...

– Daha ne olacaksın be Efim Dayı, işin gücün, evin barın, çoluk çocuğun hepsi tam tekmil...

– Tabiatın tadını alan, şehir hayatına tam olarak intibak edemez. Petersburg'da, bizim köyden tam 5 tane gece bekçisi var. Bizim köylüler neden bu mesleğe meyilliler? Çünkü mısır ve buğday tarlası beklemeye alışmışlar... Sana bir şey diyeyim mi Smayloviç? Gece bekçisi adam olmaz. Dünya, gündüz paylaşılıyor! Sen, bizi, mağarada yaşıyoruz say. Gündüz uyuyor, gece kimseyi görmüyoruz. Böyle bir hayatın sonunda insanın ne aklı yerinde kalır, ne ruhu normal olur, ne de malı mülkü olur! Yaşayıp yaşamadığı bile belli olmaz...

Smayloviç güldü:

– Biraz abarttın gibime geldi Efim Dayı. Gece gündüz boşuz, asıl biz yaşıyoruz hayatı... Gündüzün karmaşasından da uzağız. Fabrika işçilerini düşünsene... Vardiya vardiya çalışıyorlar...

Ayaklarının sızısı hafiflemiş olan Efim Sergeyiç, yeğeni-ne hak verdi. Galiba biraz abartmıştı:

– Dostum Smayloviç, burası gerçekten güzel; geniş bir alanın ortasında hoş bir kulübe... Üstelik modern ve sade...

Köyle ilgili çağrışımları, yeni çağrışımlar meydana getiren Smayloviç, mevzuda hemşerisine eşlik edebilecek kıvama ulaşmıştı:

– Az evvel, bekçiliğe yatkınlığımızın köyden geldiğini söyleyişine kadar, seçtiğimiz işle yetişme ortamımız arasında bağlantı olabileceğini, doğrusu, düşünmemiştim. Abarttın mabarttın dedim ya, aslında haklılık payın çok fazla... Buraya seni davet edişim bile, bir evcilik oyunu... Bir kulübe kurmak, ayrı bir dünya kurmak demek... Herkes o özel dünyayı inşa etmeye çalışıyor ve tüm çocuklar onun provalarını yapıyor, maketlerini inşa ediyorlar.

Efim Sergeyiç güldü:

– İnsan, inini arıyor. Her hayvan kendisine bir sığınak bulur, her kuş bir yuva yapar. Çocuklar; ağaçlar altında, sık dallar arasında küçük kulübeler yaparlar. Ruh pusulamız bize ormanların içini, derelerin kenarını gösteriyor.

Smayloviç, henüz genç olduğundan, çocukluk yıllarını daha güç hatırlıyor, hafızasının bu kadar içine belki ilk defa giriyordu:

– Biz, çocuklarla birlikte, tarlaları, daha ziyade, gündüzleri beklerdik. Bizim için, gündüzler daha güzeldi. Kaynaklarda soğuttuğumuz kavun veya karpuzları, kemik saplı çakılarımızla kestikten sonra, burunlarımızı ıslata ıslata, hapır hupur yerdik. Çocukluğun o uzun, o yarım asır süren yaz günlerinde ne sohbetler eder, bir güne ne kadar değişik oyunlar sığdırırdık... Tarlaları beklerken, mısır püsküllerinden sakal bıyık yaparak kendimizi büyüklere benzettiğimizi hiç unutamıyorum. Dinlenmek için kerevetlere çıkardık. Aklımda kaldığı kadarıyla, boyu 2 metre, eni ise 1,5 metre filan olan o masal evlerine, dört beş çocuk, rahatça sığardık. Sanki çocuklar için yapılmışlardı, büyüleyici bir güzellikleri vardı.

Tütün dumanıyla nefesi ve üstü başı dış çürüğü gibi kokan Efim'in kulağı hemşerisinde, gözü sigarasının dumanında, aklı geçmişindeydi. Smayloviç'in, müşterek duyularına mütercimlik yapışını izlerken, ruhlarındaki, Slavlıktan gelen

dayanılmaz tabiat düşkünlüğünü, tabiat bağıllığını fark etmekteydi. Slavlar, Robinson ruhluydular. Onun için, kendisinin yegâne hayali, emekliye ayrıldıktan sonra, dere kenarındaki babadan kalma tarlasını bir çiftliğe dönüştürmekti. Komşularından biraz toprak satın alıp tarlasını büyütebilirse ne âlâydı, fakat büyütemese bile kerevetiyle, su kanallarıyla, dört yanı çevreleyen ağaçlarıyla Babil bahçelerine benzeteceği küçük çiftliğine her gün gidip gelecekti. Yürümeye usanmıştı ama külüstür bir Moskovich ⁴ de alırdı artık...

Smayloviç, düşüncelere dalan Efim'in çayını doldurduktan sonra, sağı solu dolaşmak için müsaade istedi:

– Kurmam gereken iki kontrol saati var, beş dakikadan fazla sürmez.

Efim Sergeyiç, saatine baktı. 2,30'a geliyordu, 3'e doğru çıkarım, diye düşündü. Yaşlı bekçi, tavandaki çift flüoresanla parıl parıl aydınlanan odada, tam karşısına düşen duvardaki, pencereyle hol uzantısı arasına asılmış süslü çerçevesiz aynada, iri bıyıklı, batık gözlü, bakımsız ve buruşuk çehresini görünce, acaba insan, çocukluğunun geçtiği yerlere yıllar sonra döndüğünde, o eski tadı ne ölçüde bulabilir, diye düşündü... Yine de bu gece ümitli ve iyimserdi... Her şeyi eski zamanlardaki şekliyle kurarsa, niye her şey eskisi gibi olmasındı? Kerevetin çatısını, binlerce yıldan beri yapılageldiği gibi çok sayıda ince uzun dişbudak ağacını büke büke meydana getirecek ve dallarla kapladığı silindirik tavanın altına bir gemici feneri asacaktı. Çiftesi daima yanında olacaktı. Dört beş ayaklı bir merdivenle çıkılacak kulübenin etrafında, eşyle, bazen çocukları, torunlarıyla birlikte ateş yakıp mısır kızılayacak, balık ve et pişirecekti.

Efim Sergeyiç, çocukluğunu sil baştan yaşamak, aynı havayı yeniden teneffüs etmek istiyordu. İçlerinde elma, armut,

⁴ Genellikle mütevazı modeller üreten bir otomobil markası...

kavun, karpuz, erik gibi meyveler, yaban fındığı ve böğürtlen gibi muhtelif orman yemişleri yendiği için, eski kerevetler, çok hoş kokarlardı. O günlerin hasretiyle tütün içmekten şişmiş burnu, acaba, hafif fakat sürekli olan o güzel kokuları yine duyabilecek miydi? Galiba o hoş koku, biraz da kerevetteki kuru dal ve otların kokusuydu. Bunlara, bağın, bahçenin ve etraftaki çiçeklerin kokuları karışırdı. Onun için, bütün kerevetlerde, benzerine ancak tütsülenmiş ibadetgâhlarda rastlanabilen uhrevî bir hava bulunurdu.⁵

Smayloviç geldiğinde, Efim, çayını bitirmişti. Hafifçe üşümüş olan Smayloviç, öncelikle hava raporunu verdi:

– Serinlik bastırmış, dışarı çıkıp yeniden girince insan kapalı mekânın kıymetini daha iyi anlıyor...

Efim Sergeyiç yeniden saatine baktı.

– Yarım saat daha kadar dursam, yokluğumu fark eden olmaz herhâlde...

Smayloviç çayı ısıtmak için ocağı yakarken, Efim'i rahatlatmaya çalıştı:

– Senin nerede olduğunu kim nereden bilecek, boş ver, biz burada keyfimize bakalım, canının istediği kadar dur. Yerimiz iyi, çayımız güzel...

Smayloviç, küçük tüpün üzerinden çaydanlığı aldı:

– Birer bardak daha içeriz değil mi?

Efim, başıyla olur, dedi. Smayloviç çay bardaklarını doldururken, Efim Sergeyiç, sohbeti, fasıladan evvelki noktaya bağladı:

– Çayı ben ta o zamanlardan beri severim. Hiçbir zaman

⁵ Slav dillerinde, kulübe anlamına gelen “krevet” bazı Slav ağızlarında “kreve” şeklinde de telaffuz olunur. Aslı Yunanca “krevati” olan kelime, dilimize “kerevet” olarak geçmiştir ve üzerine şilte serilen yüksekçe tahta sedir manasına gelir. “Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine,” kalıbı, insanı tabiatla bütünleştiren o ilkel yapıların masalımsı güzelliğine bir atıf olabilir.

şarap ve votka içmediğimi bilirsin. Çünkü sarhoş olmayı sevmem. Keskin tatlardan ve aşırılıklardan hoşlanmam. Çay hafif ve güzeldir. Hele ormanda... Ben, bizim mısır tarlasına semaver de götürürdüm.

Smayloviç, nispeten modern zamanlarında yetişmişti. Efim'in söz ettiklerine az çok aşına olmakla birlikte, yeni zamanları da biliyordu. Geceye biraz canlılık katmak için:

– Efim Dayı, asıl kerevete biraz sonra çıkacağız. Zincirli salıncaklar, kerevete, buradan daha fazla benziyor... Göreceksin bak, kendini bulutların içinde dönüyor zannedeceksin...

Küçük bekçi kulübesinde, Efim ve Smayloviç, köylerinden, ortak tanıdıklarından bahsettiler, gece bekçiliğinin insanın hayat düzenini nasıl altüst ettiğinden söz ettiler. Yolları, yıllarca, hep susarak arşınladığı için zamanla konuşma isteğinin azaldığını anlatırken Efim, hüznüydü. Sohbetin ilerleyen kısımlarında, Efim, Smayloviç'e öncelikle başını sokacak bir eve sahip olmaya bakmasını tavsiye etti, lüzumlu lüzumsuz birçok şey konuşulduktan sonra, Smayloviç:

– Saat 3'e yaklaşıyor, gel de seninle şu uzun salıncaklara binelim, dedi.

Dışarı çıktıklarında ortalık soğuk ve sessizdi. Uzun zincirli döner salıncaklar lunaparkın tam orta yerine inşa olunmuştu. Oraya vardıklarında, döner metal merdivenleri tırmanıp, metal profillerin üzerine sac kaplanarak inşa edilmiş yuvarlak platforma çıktılar. Salıncakların metalden oturakları, platformun üzerindeydi. Efim:

– Çekinecek bir şey yokmuş ya, diyerek oturakların birine geçti.

Smayloviç, hemen onun yanına gelip emniyet zincirini güzelce taktıktan sonra:

– Efim Dayı, dedi, ellerini sakın zincirlerden ayırma, tamam mı?

Smayloviç, Efim'i yerine güzelce oturtuktan sonra, kendisi, şaltere yakın bir oturağı seçti, kendi oturağının da emniyet zincirini kapattı. Sonra şalteri indirmek üzere, oturakla beraber, orta kısma doğru yürüdü. Şalter, platformun orta yerindeki kumanda masasının üzerinde bulunan elektrik panosundaydı.

Salıncakların zincirleri çok uzun olmasına rağmen, Smayloviç şaltere uzanamadı.

Efim meraklandı:

– Ne oldu?

Efim, oturağının emniyet zincirini çözüp ayağa kalktı:

– Yahu zincir yetiştiriyor, bir dakikalığına ben aşağıya inip geliyorum.

Kalın montunun fermuarını boğazına kadar çeken Smayloviç, iki dakika içinde, iki buçuk metre uzunluğunda bir badana fırçasıyla döndü. Yeniden, şaltere yakın oturakların birine oturdu. Emniyet zincirini de bağladıktan sonra tekrar şaltere doğru yaklaştı. Fırçanın sapını uzatarak şaltere dokundu. Zincirli salıncağın kocaman elektrik motoru, gürültüyle çalışmaya başladı. Genç bekçi, sıyrılarak yüksek atlayan sporcular gibi, fırçayı hemen elinden çıkardı. Çarklar birden dönmeye başladığı için, Smayloviç, yerini ancak yanındaki boş salıncaklara tosladıktan sonra bulabildi. Eğlence başlamıştı. Hemşerisine baktı. Efim, heyecanlı ve mutluydu. Ona doğru seslendi:

– Uçmaya hazır ol Efim Dayı!

Cevap verirken Efim Sergeyiç, belki de yıllardır ilk defa, ağzını gerektiği kadar açarak konuşuyordu:

– Çok güzelmiş be kardeşim Smayloviç!

İçi içine sığmıyordu.

Smayloviç de çok mutluydu:

– Hızını almaya başladı, sakın ellerini bırakma!

Gecenin ayazı başlamış olmasına rağmen, bayram çocukları kadar mutlu olan Efim, neşeli bir sesle:

– Bırakmam, merak etme, korkulacak bir tarafı da yokmuş zaten.

Salıncak hızlandıkça, ay, uy nidaları işitilmeye başlandı. Zincirli salıncaklar, merkezden iyice uzaklaştığından, seslerini birbirlerine duyurabilmeleri için yüksek sesle konuşmaları gerekiyordu.

Neşeli çılgınlıkları birkaç dakika devam ettikten sonra yerlerini sevinçli bir sessizlik aldı. Birkaç tur süren bu tatlı ve mutlu sessizliğin, akabinde, Efim tekrar çılgınlık atmaya başlayınca, Smayloviç, ona doğru bağırdı:

– İçin boşalıyor gibi mi oluyor?

Efim, matlaşmış sesinin olanca imkânıyla haykırdı:

– Durdur artık Smayloviç!

Smayloviç o ana kadar, hemşerisini eğlendirmekten başka bir şey düşünmemişti. Salıncakları durdurmaları gerektiğinde ne yapacağına dair hiçbir plânı yoktu. Şalter, çevresinde gezegenler gibi döndükleri platformun orta kısmındaydı. Hâlbuki savrularak uçan salıncaklar, o anda merkezden en az 10 metre uzaklıktaydı. Yaşlı bekçi ise alarm vermeye başlamıştı bile:

– Başım dönüyor, durdur, yeter!

Smayloviç ne yapacağını bilemiyordu. Onun için cevap vermedi.

Efim bir daha bağırdı:

– Hey, Smayo!⁶

Smayloviç, gerçeği söylemenin daha doğru olacağına karar verdi:

– Düğmeye ulaşamayız, ortada kaldı!

⁶ Köylerde, Smayloviç yerine "Smayo" denir. Efim, artık yüksek dili bırakmış, köylü ağzına, çocukluğunun diline dönmüştür.

Bu açıklama, Efim'de bir şok etkisi yaptı:

– Durduramayacak mıyız!

– Durduramayız, bunu hiç düşünmemiştim.

Sanki cehennemin kapıları üzerlerine kilitlenmişti, öyle çaresizdiler.

Bağırmaya başladılar, fakat o saatte oradan kim geçecekti ki... Uzaktan, birkaç motorlu araç gürültüsü duyulursa da bunun hiçbir faydası olmadı.

Smayloviç:

– Belki sizin bekçilerden işiten olur dedi. Son ümidim onlarda.

Efim Sergeyiç:

– Onlar duymaz be, dedi, hepsi bir başka köşede sızmıştır şimdi.

Yine de bir bekçinin veya caddeden geçen herhangi birinin duyabileceğini ümit ederek periyodik olarak bağırmaya devam ettiler.

– İmdaaat!

– İmdaaat!

Fakat sarsıcı çığlıklarına hiçbir cevap gelmedi. Dayanma güçleri her turda biraz daha azalıyordu. Çılgın eğlence, çeyrek saati geçtiğinde, kontrolsüz dönüşler başlamış, kendilerini iyice bırakmışlardı. Gitgide feryatları da zayıfladı:

– İmdaat!

– İmdaat!

Smayloviç, yoldan geçenler olsa ve onlar imdat seslerini işitseler ve gece yarısı bilinmedik bir lunaparka girme cesaretini gösterebilecek olsalar bile, kilitli kapı yüzünden kimenin içeriye girmesinin mümkün olamayacağını düşünerek, boşuna feryat etmektense susmayı yeğledi ve çok geçmeden de bayıldı.

Smayloviç'in sarkan kollarını görünce, Efim Sergeyiç, şu-

urunu kaybeder gibi oldu, ama ümidini yitirmemeye çalıştı, gittikçe cılızlaşan boğuk sesiyle, yardım istemeyi sürdürdü:

– İmdat!

– İmdat!

– İmdat!

Sabah saat 9'da kapıyı açan bir görevli, son hızla dönen zincirli salıncakta, balmumundan yapılmış iki bostan korkuluğunun sallandığını görünce, buna hiçbir anlam veremedi. Ne olduğunu anlamak için hemen koşup şalteri indirdi. Genç bekçi Smayloviç'le, tanımadığı pos bıyıklı bir gece bekçisinin baygın bir vaziyette, hatta muhtemelen koma halinde olduğunu fark edince, hemen aşağıya inip, bekçi kulübesinden hastaneye telefon ederek, iki ambulans gönderilmesini rica etti.

Menüsküs olmuş ruhlar

Geçen kış, E tipi bir cezaevinde ders verdiğim günlerde, mahkûmlardan biri, eskiden top oynadığını ve menüsküs olduğunu, şimdi, namaz kıldığı zaman dizinin şiştiğini anlattı.

– Doktora çıkmadın mı? dedim.

– Çıktım, dedi. Bir iki gittim, geldim, doktor bir defa da hocam görsün, dedi. Beni hocasına gösterdi, fakat hoca: “Hiçbir şeyin yok.” dedi ve tedavim öylece kaldı. Şimdi bacağımla, normalin ancak üçte biri oranında açılabilir.

– Çıkmana ne kadar var, diye sordum.

– 1,5 yılım kaldı, dedi. Bir müddet sonra, yarı açık cezaevine gidecekmiş. O zaman, üç ayda bir, on gün de iznim olacakmış.

– Çoluk çocuk?

– Bir kızım var, elinizden öper, dedi.

İçeriye niçin düştüğünü sormadım. Mahkûmlara hiçbir zaman o tür sorular sormuyordum. Sorgulanmış, yargılanmış, cezasını almış kişileri benim yeniden yargılamaya hakkım ve yetkim mi vardı? Hem bizim bütün günahlarımız tes-cilli miydi?

İçimi merhamet kapladı.

– Tekrar sevk al ve doktora şunları söyle, dedim:

Doktor bey, bir yılını kaldı, bu süre içinde dizimdeki problemi çözebilirsem, cezam bittiğinde menüsküs bana ayak bağı olmayacak. Ben artık, hapse girmeden önceki kişi değilim, çektiğim acılarla yaşadığım sıkıntılarla piştim ve iyi bir insan oldum. Zaten ben, şu ortamda bulunacak birisi de değildim, ama oldu bir defa... Yaptıklarımın pişmanlığı içindeyim. Cezaevi beni, mikrodalga fırın gibi pişirdi. Hüküm giymeden önce de ara sıra namaz kılmaktaydım, fakat cezaevinde derin derin düşünme fırsatını buldum. Böylece burası, benim yalnız dünya hayatımı değil, âhîret hayatımı da değiştirdi.

Sen durumunu doğru bir şekilde yansıtan buna benzer bir konuşmayı yaptığın zaman, doktorun seninle daha yakından ilgileneceğini umuyorum.

İnsandan az çok anlarım. Bu menüsküslü mahkûm, sezgilerime göre, çok temiz kalpli bir insandı. Konuşmamızın devamında, doktorların kendileriyle yeterince ilgilenmemelerini yorumladı:

– Bizim bazı arkadaşlar, olur olmaz sebepten doktora çıkıyorlar, sonra da olan bizim gibilere oluyor. Doktorlar bizim de sırf dışarıya çıkmak için muayeneye geldiğimizi zannediyorlar...

Gülümsedim.

– Hayır, hayır, öyle şey olmaz, dedim; doktorlar hastayla numaracıyı bir bakışta ayırt eder. Sen hiç merak etme. Yalnız, durumunu dosdoğru anlat...

Eve dönüşümde, ders arasında, o mahkûmla aramızda geçen konuşmayı düşündüm. O gerçekten özel bir andı ve insanları gerçekten sevebildiğim müstesna anlarımdan biriydi. Hâlbuki kardeşlik duygumuz her zaman o kadar canlı olmalı ve her zaman birbirimizi böyle düşünebilmeliydik. Ne yazık ki bizim menüsküs olmuş ruhumuz, açılmaya pek gelmiyordu, en fazla, kapasitesinin üçte biri kadar açılıbiliyordu...

Çoğumuzun başına gelen bu ruh menüsküsünün sebeple-

ri, bir pişmanlık sağanağı şeklinde ruhumun en duyarlı tepelerine yağdı, yağdı, yağdı...

O ruh sarsıntısı içinde, daima üstün olmaya ve her zaman üstte kalmaya çalıştığımızı, insanî duygularımızın kuruyup gittiğini düşündüm. Dudaklarımız kıpırdasa belki üzerimize rahmet yağacaktı ama biz fakirleri küçümsemeye devam ediyor, etrafımızda yaşanan acıları, zorlukları, sıkıntıları hissetmekten kaçınıyor, güç durumdakileri asla önemsemiyorduk. Bir kibir ve gaflet erozyonuna maruz kalmıştık.

En azından kendimi değiştirmeliydim. Eğer, ara sıra da olsa, bugünkü gibi sevgiyle donanabilirsem, aynı bünyenin parçaları olan diğer kardeşlerimiz için, bakım ve onarım görevi üstlenmiş hücre fonksiyonunu eda edebilirdim.

Bir meddah hikâyesi; kanepyle hırsızlık

Kanepe, Türkler tarafından çok tutuldu çünkü uzun oturmaya müsait. Uzun oturmaya müsait olunca uzun süre oturmaya da müsait oluyor. Artık üzerinde ister televizyon izle, ister gazete oku; dilersen uyu...

Dizili bisküvilerin üzerine sıcak kakao kreması dökülerek yapılan bir tatlı çeşidi vardır, ona da kanepe denir. O, uzun oturma gereğinde dizi izlerken kanepe yemenin bambaşka bir tadı olduğunu bilenler bilir...

Aslı Frenkçe olan bu kelimenin söylenişini kolaylaştırmak için “kanape” yerine “kanepe” diyerek rahatlığını bir kat daha arttırmışız. Kanepede oturmak da yatmak da gerçekten güzeldir... Fakat yatmak; nüfusu da, işsizliği de, yoksulluğu da arttırmaktan başka netice hâsil eylemez. Hâlbuki mide canavarı boş durmayı sevmez. Tembellikle açlık birleşti mi kafa tersine işlemeye başlar ve kıyamet kopar...

İşbu taife mensup olup kanepede yata yata yanları ağrıyan üç aç kafadar, bu yaz, tatile giden eşraftan bir zatın, çelik kapılı dairesinin anahtarını, kapı komşusuna bıraktığını bir şekilde öğrenir öğrenmez, o sihirli nesnelere elde edip derhal evi soymanın bir yolunu düşünmeye başlar.

Üç aylak kafadar, epey bir lak lak ederek üç gün kafa yorduktan sonra parlak bir fikir bulmaya muvaffak olurlar. Fakat bunlar iyicene çulsuz değildirler. Bilhassa bu gibi işler için

kullandıkları bir kamyonetleri bile vardır. Zaten bu devirde, teknolojik imkânlardan yararlanmadan, soygun ve hırsızlık yapmak kabil değildir. Bizim memlekette ise teknolojiden, en çok bu tür işlerde istifade edilir.

Yol sakın, birbirinden habersiz birkaç kişi serpilmiş zannediyorsun değil mi gece yarısı? Herif, cepten, tek tuşta sinyal çıkıyor. Tek kuruş da harcamıyor! Hatta ses bile çıkmıyor. Cebi şöyle bir titreşti mi “Hııı,” eden, ağa bilmektedir ki, ağa, bir balık daha girdi, bir bahtsızın daha cebi boşaldı gitti.

Çenesini sıvazlayıp başını çevirir, sol omzunun üzerinden geriye bakar... İşkillenen ceylan ürküp hızlanmıştı. Reis, hacıyatmaz gibi olduğu yerde gerisin geriye dönüp cephe alır. Park etmiş kamyonun ardına gizlenmiş diğer iki eleman, pusudan çıkan dişi aslanlar gibi yalnız bizonun yanında bitiverirler. Barışsever otçul, toplaşan vahşilerin niyetini bilir bilmesine de, ne yapsın? Dirense ya canından ya kanından olacak? Erkekliğin onda dokuzu kaçmak, onda biri de teslim olmak olduğuna göre, mangırları kuzu kuzu sökölür... Canını kurtardığına da sevinir bir yandan. Dünya güzel, hayat tatlı, can aziz... Bir de aklına ziyan gelmediyse, yatsın, kalksın şükretsin... Her gelen her gelenin gaspçıdan yana olduğunu görüp de garibanın akıl sigortası atmamışsa bu bir mucize değil de nedir?

Arada ne alttan almalar ne yalvarmalar ne yaltaklanmalar vardır tabi; ama o kadarını bana dedirtmeyin. Fukaranın: “Aman abi, gözünü seveyim, ayağının altını öpeyim, çoluk çocuğum vardır, kıymayın bana.” deyişini, şu kadar halkın içinde kalkıp anlatsam, vatandaşın izzet-i nefsiyle bir de ben oynamış olurum. Ondan naşi sözümü yerinde keseyim de ne burası karanlık bir sokağa dönsün ne de bendeniz dahi haysiyet gasıplığıyla indallah mesul olayım.

Evvel böyle şeyler yoğ idi, gasp fırtınası memleketi kasıp kavurmaya, kanepelerden sonra başladı. Heves atına binip nefsimizin hevesâtına alet olmaya devam ettikçe

o lanet iş öyle bir halet aldı ki gün geldi, sokak çetelerinin çetelesi bile tutulamaz oldu. Bakın, memleket, almış başını gidiyor, maazallah bir kayalığa toslamış olsak, paramparça olup gideceğiz alimallah.

Neyse efendim, el âlemin iç âlemini karartmanın hiç âlemi yok. Ekseriyetin keyfi yerinde zaten, kurebaya bir şey olduğu yok, olan gurebaya oluyor. Saçımız, sakalımız ağarmadan kara bahtımız ağarır inşallah diyelim. Diyelim demesine de uzayıp giden kıssamızı bu gidişle unutup gideceğiz de buraya niye geldik bilemeyeceğiz...

Üç kafadar, evvelinde birkaç defa gelip inceledikleri apartmanın önüne, karşı komşunun dairesinde yalnız bulunacağı bir vakti seçerek, gelmişler. Kamyoneti hemen kapının önüne yanaştırdıktan sonra, basmışlar zile... Tabii önce, soyup soğana çevirmeyi düşündükleri çelik kapılı daireninkine... Kim açacak peki? Daire halkı, ailecek tatilde... Kapı açılmayınca, nizamsız cihanın intizamlı haydutları, komşu dairenin zilini öttürmüşler...

Kırk beşini geçmiş bir kadın, başını pencereden uzatmış.

– Açar mısın teyze, kapıyı?

Kadıncağız, aşağıya, uyuşuk ve anlamsız nazarlarla bakmış:

– Teyze, otomatige basar mısın?

Erkek olsa: “Kime getirdiyse, varın gidin onun ziline basın be, kapıcı mıyım kardeşim ben.” diyecek, ama iş gücü içinde, insanlara bir zorluk da ben çıkarmayayım, diyerek, iyi yürekli yurttaşımız, otomatige basmış. Zaten vatandaşımız, bütün işlerini otomatige bağlamıştır. Ödemeler otomatiktir, makineler otomatik. Kalplere varıncaya dek her şey otomatiktir. Yerinde say komutuyla ayaklar hususî bir ritimle rap rap diye vurulur ve kıta dur denince durulur.

Neyse efendim, uzun etmeyelim, demir kapı şak diye açılır açılmaz, biri bir ucundan, öbürü diğer ucundan tutarak, ka-

nepeyi, çelik kapılı dairenin önüne kadar çıkarmışlar ve nefes nefese zile basmışlar. İsrarla zile bastıkları halde içerden ses soluk çıkmamış tabii ki. Bu defa dönmüşler komşuya: Cıv cıv cıv cıv cıv cıv diye bülbül ötmüş ve aynı hatun kişi, dört kenarı boncuklu bir beyaz namazlıkla kapıda görünmüş:

– Ne oldu, kime bakmıştınız?

– Hanım abla, Rasim Bey'in kanepesini getirdik.

Kadın bir kanepeye, bir adamlara bakınca, daha kıdemli olanı boşluğu derhal değerlendirmiş:

– Neredeler acaba; Rasim Bey'ler, evde değil mi yoksa?

Böylece, kadına: "Telefon etmeden koskoca kanepeni nasıl getiriyorsunuz?" diye sordurmamışlar. Kadıncağız, artık kendisine arz edilen soruyu cevaplamaya başlar:

– Rasim Beyler tatildeler kuzum.

Düğüm noktası böylece es geçilince, rollerini düzgünce oynamak kaydıyla planlarının başarıyla neticeleneceğine dair genç adamların, ümitleri kuvvetlenir. Kadının dikkatini biraz daha dağıtmak için lâfı genç olanı kapar ve dikine duran ambalajlı kanepeyi yorgun, tozlu kollarıyla tutarken üzüntü kaplı bir taaccüple sorar:

– Nasıl, tatilde miymişler, aman Allah'ım, şimdi geri mi götüreceğiz bunu!

Arkadaşının ise şaşkınlığı, taşkınlığın hududundaymış:

– Gâvur ölüsü gibi bu be İsmail, nasıl geri gider koskoca kanepi, yapma Allah'ını seversen!

Tek cümleyle hem kendilerini acındıran, hem isimlerini vermekte bir beis görmediklerini göstermek suretiyle güvenirliliklerini perçinleyen bu laf ebelerinin ne yaptıkları ve ne yapacakları kendisini hiç de ilgilendirmedığı halde, kadın arabuluculuk için derhal devreye girer:

– Canım, siz kendisiyle konuşmadınız mı bu konuyu?

Kadının hâlâ tedbiri elden bırakmadığı belli, ancak ne yapacağını da pek bilmiyor. Bizimkiler ise hedeflerini gayet iyi

bilmekteler. İtimadı arttırmakta yaş avantajının işe yarayabileceğini düşünerek, cevabı, kıdemli olanı verir:

– Konuştuk tabi konuşmaz olur muyuz teyze?

Duru nazarlı, arı gönüllü kadının sual yüklü gözleri açılınca lafı öbürü ikmal eyler:

– Evet, şimdi hatırladım teyze. Rasim Bey, eğer biz tatil deyken getirirseniz, anahtar komşuda olacak, bırakır gidersiniz demişti. Size de söylemiştir muhakkak...

– Yoo, benim haberim yok. Böyle bir şey söylemediler bana.

Kadın hâlâ ihtiyatlıdır... Karşısındaki iki adamın tüm sermayelerinin lâf, tüm gerekçelerinin kof olduğunu görmektedir. Ne belge, ne imza, ne de herhangi bir somut delil... Karşısındakiler, kesinlik ifade eden hiçbir şeye sahip değildirler... Buna rağmen, netice ötekilerin lehine tahakkuk etmeye doğru gitmektedir. Çünkü sınırlı imkânlar içinde, teferruatı üzerinde düşünülmüş bir plân dâhilinde ve birlikte hareket etmek suretiyle şartları lehlerine çevirmeye çalışırlar. İnsanları şaşırtmakta ustalaşmışlardır, iki ayrı mantıkla başa çıkmaya, nöbetleşe taarruz eden iki kafayla tokuşmaya ancak prensiplerin gücünün yeteceğini bildiklerinden, dinlenen konuşur:

– Önemli değil teyze, biz hesabı görmüştük, Rasim Bey'le gayet iyi tanışıyoruz, kendisine güveniyoruz, hiç önemli değil. Sizden para mara isteyecek de değiliz, kanepeyi bırakalım da gidelim.

Ablukaya alınan kadın o pozisyonda rahat düşünemediği için doğru kararlar alamaz... Üstelik karşısındakiler hazırlıklı, kendisi ise konuya büsbütün hazırlıksızdır... Hazırlıklı oldu mu ahmak, akıllıyı maskaraya çevirir.

Gerçi, kadıncağızın aklından hâlâ pek çok soru geçmekteymiş, lakin kanepeyi bırakmalarında ne sakınca olabilir, diyerek, içeri girmiş ve emanet anahtarları alıp geldikten sonra hem alttan hem üstten dibine kadar kilitli, kırk kiloluk kapıyı

takur tukur açmış. Bizimkiler, tamamen dedikleri gibi kanepeyi, dairenin girişine bırakıp çıkmışlar. Kadın da emanet kapıyı yine sağlamca kilitlemiş...

Ne var ki, hadise bu noktada bitmemiş. Aradan iki saat geçmeden, aynı kamyonet, yine Rasim Bey'in oturduğu apartmanın önünde durmuş, yine o iki genç adam, aşağıdan zile basmışlar, yine hatun kişi, bülbül sesiyle irkilip evvela daire kapısına varmış, koridoru karanlık görünce, aşırı sıcaklardan ötürü sabahtan akşama kadar açık duran pencerenin önüne gidip aşağıya bakmış ve yine o iki mobilyacıyı görmüş:

– Yahu teyze, biz Rasim Bey'in evine, yanlış kanepeyi bırakmışız kapıyı açar mısınız? Onu alıp başka yere götürmemiz lazım.

Sesleri, nefesleri öyle canlı, öyle metin, öyle kuvvetliymiş ki, dördüncü kattaki kadınla, ta aşağıdan cazgır gibi rahat konuşuyorlarmış.

Saf kalpli bu mübarek, hemen otomatiğe basmış:

İki dakika sonra, iki mobilyacı, kadının kapısındaymış. Tekrar zile basmışlar. Teyze, yine uzun, beyaz başörtüsüyle kapıyı aralamış.

İki genç adam, meseleyi bir daha izah etmişler:

– Kusura bakmayın teyzeciğim, sizi yine rahatsız ettik. Biz, kanepeyi yanlış adrese getirmişiz. Rasim Bey'in kanepesi haftaya çıkacak. Onun modeli de farklı olacak. Buraya bıraktığımız kanepeler ise, bir başka müşteriye ait. Sipariş listesinde bir karışıklık olmuş. Şimdi kanepeyi alıp oraya götürmemiz lazım.

Kadın bu açıklamaları makul bulmuş ve gidip anahtarları getirmiş. Artık bu kişilere, öncekinden daha fazla güveniyormuş. Kilidi açarken; hırsız veya gaspçı olsalar, yanlarında koskoca kanepeler taşımazlardı, diye düşünüyormuş. Kafasında soru işaretleri de varmış ama o, onları görmezden gelmeyi tercih etmiş. Kendi bıraktıkları emaneti adamlara, vermem mi diyecek, almayın mı diyecek...

Kafamızda birçok tereddüt uyandırmasına rağmen bize hiçbir soru sorma fırsatı bırakmayan durumların en tehlikeli vaziyetler olduğunu, o gibi durumlarda daha da dikkatli olmamız icap ettiğini, başkasının inisiyatifinde yürüyen bir işten, lehimize hiçbir netice meydana gelmeyeceğini, fakat aleyhimize birçok şeyin gelişebileceğini hep biliriz de, pek azımız karışık vaziyetlerde prensiplerimizi koruyabiliriz.

Neyse ki, bizim korktuklarımızın hiçbiri vuku bulmamış, bilakis, iyilikten güzellik hâsil olmuş, kadının hüsn-i niyetine aynı sıcaklıkla mukabele etmeyi insanîyetin icabından adde-den kıdemli mobilyacı, kapıyı açmakta olan hatuna meslekî izahatlar yapmış:

– Siz de sipariş verebilirsiniz, kartımız var. Bunlar, el yapımı, özel kanepeler hepsini özel siparişler üzerine yapıyoruz. Komşularınıza filan da söyleyin. Fakat atölyeden ha deyince mal çıkmıyor bazen böyle biraz gecikmeli teslim ediyoruz. Piyasaya ürün yetiştiremiyoruz diyebilirim, kimi zaman karışıklıklar da oluyor fakat bugünkü kadar terslik başımıza hiç gelmemişti...

– Mühim değil evladım, olur böyle şeyler. Fakat merdivenlerden çıkarması indirmesi sizin için büyük bir güçlük elbette.

Yahu komşular, ben dünyayı anlayamadım gitti, bir bakıyorsun en kaba, en kötü, en anlayışsız adam, bülbül olmuş şakıyor. Demek ki, yeryüzünde, insanlığı bilmeyen insan yok. Kabalıklar, anlayışsızlıklar kasten oluyor demek ki. Neyse nasihati kısa keselim de sadede dönelim. İki genç adam, kanepelyi, tereyağından kıl çeker gibi alıp, merdivenlerden tıngır mıngır inmişler. Rasim Bey'in sonraki hafta gelecek olan el yapımı, özel kanepesi ise bir türlü gelmemiş. Lakin teyze, iş güç arasında o kanepede davasını unutmuş gitmiş. –Unutmasa ne yapacak peki, bizimki de lâf kalabalığı işte...–

Neyse efendim, bir pazar günü, akşama yakın bir vakitte,

Rasim Bey ve ailesi, 2.000 cc'lik konforlu otomobillerinden yüzleri kapkara inmişler.

Ailenin tüm fertleri biraz daha sağlıklı, biraz daha mutluymuş. Tatlı konuşmalar eşliğinde, apartmanın giriş kapısından duhul eylemişler. Bir ay boyunca, sanki sesleri bile yıkanmış durmuş, kelimeler öyle pürüzsüz öyle canlı çıkıyormuş ağızlarından. Ciltleri kadife misali, kasları yay gibi, yanakları pamuktan farksızmış...

Çocuklar, evlerini biraz tozlu, biraz havasız, biraz da sıcak bulmuşlar. Tatlı bir tatil yorgunluğuyla biri kanepeye, diğeri ranzasına uzanmış. İşbaşı yapan Aygül Hanım, köşe bucağın iyiden iyiye eşelendiğini, fark etmekte gecikmemiş:

– Ay Tomris, gelsene buraya, eski çantamı sen mi çıkar-dın gardıroptan.

– Ne çantası anne, daha içeri yeni girdik Allah'ını sever-sen.

Tomris, odasına gider.

Aygül Hanım'ın aklına kötü şeyler gelmiştir. Makyaj masasının çekmecelerini telaşla çeker. Altınları, Dolarları, kıy-metli ne bulduysa doldurduğu mücevher çantasının bomboş olduğunu görünce tomruk yemiş gibi yatağa yığılıp kalır. Dili uyuşur, beyninden kulağının içine doğru sıcak bir şeylerin aktığını hisseder...

Zayıf bir ah işitir gibi olan Tomris, yatak odasına koştu-ğunda annesi bayılmıştır bile. Çılgılığı basar ve ardından telaş-la haykırır:

– Almir, Almir, koş, babama söyle, annem bayıldı, çabuk!

Almir, iri ve canlı gözleriyle kapıda görüldüğünde, Tom-ris, baygın haldeki annesiyle konuşmaktadır:

– Ne oldu anneciğim sana böyle?

Almir, kapıdan sakın sakın bakar:

– Nooldu abla?

– Hâlâ burada mısın, gidip babamı çağırırsana; annem baygın, görmüyor musun!

– Baygın mı? Kiminle konuşuyorsun sen peki?

– Çabuk ol Almir, çabuk!

Almir, fırlayıp bir gidiş gider ki, asansöre bile binmez, merdivenleri üçer dörder iner. Yarım dakika sonra aşağıdadır.

Rasim Bey, otomobili, sitenin iç bölümündeki otopark alanına bırakıp gelmiştir. Blok kapısında oğlunu, karşısında, nefes nefese bulunca, böyle zamanlarda başa gelen beklenmedik felâketlerden biriyle karşı karşıya bulunduğunu hemen anlar. Fakat neler olduğunu sormasına gerek kalmadan, Almir, günün haberini yetiştirir:

– Baba, annem bayıldı!

Kim bilir kaç senedir imambayıldıdan başka bayılmakla ilgili hiçbir vaziyetle karşılaşmamış olan Rasim Bey, olduğu yere çakılır:

– Annen mi bayıldı!

– Evet, baba; gel, hemen ambulans çağıralım.

Çok şükür ki, yukarıya vardıklarında, ortada ambulanslık bir durum kalmamıştır. Aygül Hanım, ayılmıştır, fakat alını bembeyazdır. Tatildayken evlerinin soyulmuş olması, biraz önce zihnine yağın menfi ihtimallerin yanında hafif kaldığı için, Rasim Bey'in şoka girmesiyle çıkması bir olur:

– Cana geleceğine mala gelsin, yüreğini ferah tut hayatım, olan olmuş bir kere, ne yapalım...

Lakin Aygül Hanım, gözyaşlarını tutamamaktadır:

– Nişan yüzüklerimiz bile oradaydı. Bugüne kadar hiç soyulmamıştık. Tedbirliydik hep. Nasıl oldu bu, aman Allah'ım. Hemen polisi ara Rasim. Yanlarına kalmasın alçakların. Her şeyimiz gitmiş, her şeyimiz: Senin damatlık saatin, Almir'in sünnet altınları, Tomris'in, harçlığından biriktirdiği o seksen gramlık altın künye, burma bileziklerim, elmas taşlı gerdanlığım, çeşit çeşit yüzüklerim, Bursa'dan aldığımız incili takılarım, aay, aay, kaybolmasın, çalınmasın diye Antalya'ya, süsten püsten üryan gitmiştim, aay, mahvolduk biz, mahvolduk!

Ne yazık ki, zayıf bunlardan ibaret değildir. Rasim Bey'in ihtiyaten evde tuttuğu 2.000 Dolar'a yakın para ve diğer bazı değerli eşyalar da uçup gitmiştir.

Tam bu en netameli anda, kapının melodili zili, eski Çin müziği tarzında yanık yanık çalar. Tomris, koşup açar:

– Mercidabık Abla, hoş geldiniz.

– Hoşbuldum, siz de hoş geldiniz canım kızım. Hepiniz geldiniz değil mi?

– Geldik, geldik...

Mercidabık Abla daha Tomris'in manalı edasını izah edmeden Aygül Hanım, Rasim Bey, Almir, üçü birden, çelik kapının önünde zuhur ederler. Bu tarz bir teşrifat, burunlarından kıl aldırmayan Rasim Bey ailesinden umulacak bir hal ve hareket değildir. Mercidabık Hanım, kendisiyle bile mersili konuşan komşularının bu yoğun alâkasından fevkalade mütehasis olur. "Ne olacak canım, komşu değil miyiz şunun şurasında." demeye hazırlanırken teşekkür yerine soru gelir. Hem de o sert sesli Rasim Bey'den:

– Mercidabık Hanım, dairemize girilmiş, altın, gümüş, para, pul, ne varsa götürülmüş!

Mercidabık Hanım afallar. Fakat kendisinden emin olduğu için bu yüz kızartıcı ithamı hızla iade eder:

– Bunca yıllık komşuyuz, güvenerek anahtarınızı bırakabiliyorsunuz buna rağmen, böyle bir şeyi nasıl söyleyebiliyorsunuz Rasim Bey!

Rasim Bey; akıllı, mantıklı bir adamdır, ne dediğinin farkındadır:

– Ben söyleyemiyorum Mercidabık Hanım, buyurun gelin siz de görün, kurcalanmadık dolap, karıştırılmadık köşe kalmamış!

Aygül Hanım, komşunun düştüğü güç durumu hisseder ve hiçbir gerekçeyle bir ruhta travmaya yol açılmayacağını, kimsenin buna hakkı bulunmadığını söylemeyi gerekli görür ve eşini sağduyulu davranmaya davet eder:

– Neler diyorsun Rasim, ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu senin!

– Senin gözlerin görüyor mu peki hanım? Baksana şu kapağa ne bir darbe izi var ne de herhangi bir zorlama alâmeti... Kiliti de sapasağlam... Bütün bunlar neyi gösteriyor? Dördüncü kata pencereden girilemeyeceğine göre, bütün bunları nasıl izah edeceğiz?

Mercidabık Hanım sinir kriziyle ağlamaya başlar. Bir koluna Tomris, bir koluna Aygül Hanım girer ve eli ayağı boşanmış kadıncağızını salona kadar yürütürler.

Rasim Bey, her tarafından safiyet ve masumiyet yayılan komşusuna haksızlık ettiğini anlamıştır.

– Özür dilerim Mercidabık Hanım, lakin sizin de beni anlayışla karşılamanız lazım zira durumu izah edebilmek cidden mümkün değil.

– Çiçekleri sulamak için haftada bir içeri girdim, hepsi o. Hiçbir şeye dokunmadım, Allah şahittir.

Rasyonel Rasim Bey, dedektiflik yapmayı sürdürür:

– Peki, başka bir kimseye anahtarı verdiniz mi?

– Verir miyim hiç.

– Allah Allah...

Herkes susunca, uygarca davranılması gerektiğini bir de Tomris hatırlatır:

– Babacığım, polisin vazifesini biz yapmayalım. Mercidabık Teyze bize iyilik etti, çiçeklerimizi suladı, tatil müddetince evimizi havalandırdı. Ona teşekkürü bu şekilde mi etmeliyiz sence? Kendisine emanet edilmiş bir anahtarla hırsızlık yapıp bir numaralı zanlı olacağı bir duruma düşmeyi kim göze alabilir? Hele Mercidabık Teyze gibi, apartmanın en güvenilir insanı böyle bir şey yapmış olabilir mi? Kesinlikle yanlış bir yoldayız. O, başkasının bir çay kaşığına dahi tenezzül etmez...

Aygül Hanım, Tomris'le hemfikir olduğunu belirtir:

– Doğru söylüyor valla Rasim. Polise telefon edelim, gel-sinler parmak izi alsınlar.

Mercidabık Hanım daha da fenalaşır:

– Yahu neler diyorsunuz siz? Yaz boyunca en azından dört beş defa girdim bu daireye, her tarafta parmak izim olabilir. Bir bakıma beni tuzağa düşürmüş oluyorsunuz. Hem sizin çalındığını ileri sürdüğünüz şeylerin evinizde gerçekten mevcut olduğunu ve gerçekten çalındıklarını benim parmak izlerim ispat eder mi? Ayrıca ben polise ifade vermek de istemiyorum...

– Canım, biz sadece olayı haber vereceğiz.

– O zaman bütün bunları bana niye anlatıyorsunuz.

– Tamam, Mercidabık Hanım, tamam; biz polise senden hiç kuşkulandıığımızı ayrıca belirtiriz.

– Zaten yapmadım ki, hiçbir şeye elimi bile sürmedim.

– İnaniyoruz, sen üzme kendini Mercidabık Abla.

Tansiyon böylece düşer. Fakat Rasim Bey'in akli hâlâ anahtarlardadır?

– Mercidabık Hanım, niyetimiz sizi itham etmek değil, başından beri bize yardım etmenizi bekliyoruz. En doğru bilgiyi ancak sizden alabiliriz. Birisi sizin evden gizlice anahtarı almış, sonra tekrar yerine bırakmış olmasın?

– Yerini kimse bilmiyordu ki anahtarların. Kesinlikle öyle bir şey olmuş olamaz. Yalnız... Şey, yalnız, sizin sipariş ettiğiniz kanepelere kapıyı açmıştım.

– Ne kanepelerini, ne siparişi!

– Siz kanepesi sipariş etmemiş miydiniz?

Rasim Bey ailesi aval aval birbirlerine bakarlar.

Mercidabık Hanım, kanepelere kapıyı açışını, iki saat kadar sonra aynı kişilerin kanepeli almaya gelişlerini anlatır.

Başını kaşıya kaşıya saçları karmakarışık hale gelen Rasim Bey, artık bilmeceyi çözmüştür:

– Ah Mercidabık abla, sen Truva atını içeri almışsın.

Sen de ona öyle vur

O ktyabrisky İstihkâm Kışlası'nda bazı akşamlar gece dersleri yapılıyordu. Sadece emirle hareket edebilen er ve erbaşlar, Astsubay Mihail Litovsky'nin verdiği bu dersleri gereksiz ve sıkıcı buluyorlardı. Ama dinlemeye mecburdular. Astsubay Litovsky, anlatılanları tekrar edemeyenleri canlandırıyor, daha açıkçası, cezalandırıyordu. Fakat yemekhane salonu dar olduğu için canlandırılacak askerin kalkıp Bay Litovsky'nin yanına gelmesi biraz güçtü. Ancak pratik zekâlı Mihail Litovsky, bu soruna bir çözüm yolu bulmuştu. Konuyla ilgili sorusuna cevap veremeyen yahut son okunan cümleleri tekrar edemeyen askerin yanındaki askere:

– Kalk ayağa, diyordu.

Öbür asker, cevap vermek üzere zaten ayakta bulunuyordu. Ayağa kaldırılan ikinci askerin vazifesi hiç değişmiyordu. Soruyu cevaplayamayan askere, sağlı sollu iki tokat çakmak...

Belki sadece esir kamplarında rastlanabilecek türdeki bu uygulama, Oktyabrisky İstihkâm Kışlası için olağandı. Kışla komutanından ve bölük komutanından yüz bulamayan er ve erbaş, bu tür kural dışılıkları şikâyet etmeyi akıllarından dahi geçirmezlerdi. Fakat sadece komutanlarından yüz bulamadıkları için değil, icraatın kötü niyete dayanmadığını bildikleri için de bu mevzuu fazla önemsemiyorlardı. Konular,

hiç mi hiç ilgilerini çekmediği için tokatla kurtulduklarına seviniyorlardı. Eşlendiği takdirde, derslerin daha da nizamileşmesi ihtimali vardı.

Ama son zamanlarda, dersten de bu icraattan da fazlasıyla sıkılmışlardı. Yarı şaka yarı ciddî başlamış olan “askerleri birbirlerine tokatlatma” uygulaması, hem yerli yersiz kullanılmaya hem de gelenekselleşmeye başlamıştı. Astsubay Litovsky, ilk zamanlar gülümseyerek verdiği emirleri daha ciddî bir suratla verir olmuştu.

– Kalk da ver şunun cezasını bakalım.

Uygulama kökleştikçe tokatların standardı da oluşmaya başlamıştı. Bay Litovsky, gözlemleri neticesinde işin kararını bulmuş gibiydi. Tokat yiyen askerin yüzünde moral bozucu, can sıkıcı ifadeler oluşmamışsa yahut derin bir nefes alarak bakmıyorsa tokadı tekrar ettiriyordu.

– Olmadı, bir daha...

Bazen askerler, çok acı duymuş gibi yüzlerini buruşturuyorlar, lakin çekik gözlü astsubay Litovsky, hakemi aldatmaya yönelik bu tür numaraları yutmuyordu. Tokadın hızı da önemliydi...

Askerler genellikle arkadaşlarıyla yan yana oturdukları için, dramatik sahnelerin yaşandığı çok oluyordu. Öyle durumlarda, erler, birbirlerini kayırmak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Bunu hissettiği an, Bay Mihail Litovsky, tokat atmayı bilmeyene, tokadını tekrarlatıyordu:

– Olmadı, bir daha...

Bu, sarı kart demektir. Eğer asker ikinci hakkında da yumuşak tokat atarsa, el öbürüne geçiyordu:

– Nasıl tokat atılacağını öğret şuna!

Cevap sert olmak zorundaydı. Tokat sesleri, salonda yankılanacaktı.

Ne yapacağını belleyen asker, öğrendiğini biraz sonra uyguluyordu:

– Şap! Şaap!

Oktyabrisky İstihkâm Kışlası'nın askerleri, yine bir gece dersindeydiler. Astsubay Mihail, Kungur'un köylerinden bir askerin, okunanları dinlemediğini fark edince patlayıcılarla ilgili bilgiler okuyan çavuşu durdurdu, Ardından da Kungurlu kaba saba askeri ayağa kaldırdı:

– Son cümleyi tekrar et bakayım, dedi.

Hayli kuzeyde kalan Kungur, küçük bir kentti. Onun köylerinden olan bu asker, okunanları, o pek düşük kültür ve eğitim düzeyiyle, can kulağıyla bile dinlese anlayıp tekrar edebilir miydi, bu bile şüpheliydi. Tehlikeyi savmak için konunun başlığıyla ilgili bir şeyler söylemeye çalıştıysa da astsubay, bu bayat numarayı yutmadı ve gencin yanındakilerden birine emir verdi:

– Kalk bakayım evladım.

Ayağa kaldırdığı er, kimseye zarar veremeyecek yaradılıştaydı. Fitrî bir asalete sahipti. Öyle biri için, en ağır iş bile, bu tür bir görevden daha güç değildi. Seciyesi, astsubayı bile “evladım” diye hitap etmeye zorlamıştı.

İsteksiz bir şekilde ayağa kalkan er, Oktyabrisky'nin 300 km güneybatısında, büyük bir kent olan Kuybişev'dendi. Bu tür bir göreve uygun olmadığını eğri büğrü duruşu da gösteriyordu. Hariçten biri o sahneyi görse, tokat yiyecek olanın, süklüm püklüm duran o asker olduğunu zannederdi.

Bu gibi belirtiler, ilginç bir sahne yaşanacağını habercisiydi. Astsubay da erin özel durumunun az çok farkındaydı. Bölükte, cellâtlığa ondan daha az uygun kimse yoktu. Fakat kurallar işleyecekti.

– Dinlemeyi öğret bakayım şuna!

Sol yanağa sağ elle, sağ yanağa sol elle olmak üzere iki tokat... Kuybişevli erin yapması gereken şey, sadece buydu.

Cezayı infaz etmek üzere ayağa kaldırılan er, emre rağmen, arkadaşına tokat atmaya utanıyordu. Astsubay uyardı:

– Biraz çabuk olur musun, arkadaşınız okumaya devam edecek. Konu bölünmesin...

Bu ihtardan sonra, beyaz tenli, incecik kaşlı asker, bu gibi işler için yaratılmamış zarif elleriyle, önündeki kaba saba ere, sağlıklı sollu iki tokat attı. Ama bu tür tokatların geçerli sayılmayacağını bütün bölük ezbere biliyordu. Bay Mihail Litovsky'nin sesi, alaycı bir tonla çıktı:

– Karı gibi değil, bir daha!

Fitraten soylu er, usulen attığı bu tokatlardan dolayı dahi mahcuptu. Bütün bölüğün dikkati üstünde toplandığı için yüzü pembeleşti. Sanki tokadı arkadaşları değil de o yemişti.

Meselenin büyümemesi için, Kuybişevli er, ikinci tokatlarını standarda yakın bir şekilde icra etti.

O an, yemekhanede sinek vızıldasa duyulabilirdi. Tokatların geçerli sayılıp sayılmayacağını herkes merak ediyordu. Gözler astsubaya döndü:

– Asker ocağında kibarlık olmaz, adam gibi tokat atacaksın. Hadi bakalım, bir daha!

Normalde, iki hakkında da suiistimale yeltenen er veya erbaş, öbüründen tokat yiyerek ceza görürdü. Astsubay, ilk tokatları, gayr-ı ciddî oluşundan ve gencin fitrî özünden ötürü, bu defaya mahsus saymamıştı. Böyle olunca, aynı kişiye, üçüncü defa tokat atma emri verdi.

Kuybişevli erin, aynı bölüğün askerleri olmak haricinde, karşısındaki gençle özel bir yakınlığı bulunmuyordu, fakat aralarında herhangi bir husumet de yoktu. Bu durumda, durup dururken bir kişiye tokat atıp onun canını yakmak, üstelik bunu kalabalık bir topluluk içinde icra etmek, onun havsalasına sığmıyordu. Bundan dolayı, üçüncü fasılda da insaf dairesinde kaldı. İki eliyle, seri bir şekilde tokatları attı, arkadaşının yüzünden:

– Çat, çat! diye orta şiddette ses çıktı.

Yine de bunlar, beklenenden kuvvetliydi ve beyaz yüz-

l, ince kaşlı asker, belki de bunu ayağa kalkar kalkmaz yapabilseydi, hiçbir sorun çıkmazdı. Fakat iş nızalı hale gelmiş olduğu için, astsubay, o son partiyi de tatminkr bulmadı ve diğer ere döndü:

– Nasıl vuracağını ğret şuna!

Kungur'un köylerinden olan bu kaba ve kültürsüz er, emri alır almaz, bir an bile tereddüt etmeden, medeniyet anlayışıyla bağdaştıramadığı için kendisine zarar verici bir tokat atmaktan kaçınan gence, var gücüyle öyle ayarsız iki tokat salladı ki herkes irkildi.

Bu denli kaba, bu denli insafsızca bir hareketi kimse beklemiyordu. Ktğe başı kesen cellt dahi, baltasını bu kadar ayarsız kullanmazdı. Bay Litovsky bile sinirlendi. Kızgınlığını istemeden belli eden bir ses tonuyla:

– Sen de ona öyle vuracaksın, dedi.

Emirdeki eda, atılacak tokatların, kalleşliğe verilecek bir ceza olduğunu gösteriyordu.

Yüksek bir fitrata sahip gencin, çok sert bir tokat atmak için, artık, sebebi de vardı. Buna rağmen, var gücüyle vurmadı. Yalnız, artık ilk halinde değildi. Attığı tokat, şiddetiyle olmasa bile içerdiği duygular bakımından, orada bulunanları az çok rahatlattı.

Kuybişevli gencin tamamen haksız yere cezaya maruz kaldığı bu olayın asıl tesiri ise sonraki günlerde fark edildi. Dünyadan kopmuş Oktyabrisky İstihkâm Kışlası'nda birkaç aydır tatbik edilen tokatlatma cezası bu olayla birlikte tarih oldu. Yüksek yaradılışlı erin uygar tavrı ve ölçülü tepkisi, Astsubay Mihail Litovsky'nin ruhunda, Osmanlı tokadı tesiri yapmıştı.

En şanssız adam

Kadın dediğin tatlı dilli, güler yüzlü olacak, demişlerdi. Hem de çok demişlerdi. O, aldırmamıştı. Her ağızda dolaşan bilgi, önemsizdir, kıymetsizdir diye kulak asmamıştı. Kafasının zehir gibi çalıştığı senelerdi, içinden:

– Hey gidi bunaklar, masallarınızı birbirinize anlatın... Çirkinin tatlı sözü, erin asabını bozar; güzelin en sert azarı, merdin gönlünü okşar. Yârim güzel olsun da ondan ötesini aramam; ne huyunu sorarım, ne tahsilini, ne de parasını...

Mevlâ, dağına göre kış veriyor... Adamcağız, mülayim mi mülayim bir insandı, tam 20 yıl, huysuz eşine katlanmış, işin zor kısmını bitirmişti. Artık saçı ağarmış, sakalına, bıyığına kır düşmüştü... Zaman zaman, oğlu dahi onu takdir ediyordu:

– Baba, sen sabır küpüsün...

Aklı zayıf olanın sabrı kuvvetlendiğinden, mübarek zat, ruh direnci bakımından, Hint fakirlerine taş çıkartacak mertebelere varmıştı. Yediği zehir, içtiği sabırdı... Eşinin ıslahını talepten artık hayâ ettiği için, Mevlâ'sından sabırdan gayrı niyazı da yoktu. Yaşitlarından asgarî 20 yıl fark yemişti. Henüz 40'ında olduğu halde, kırkılmış keçi gibi perişandı. Zayıf bir beden, asabî bir ten; fersiz gözler, şevksiz adımlar... Ne giydiği yakışıyor, ne yediği yapışıyordu. Aynaya baktıkça:

“Sabreden derviş kendi kendini yermiş.” diyenler doğru demişler, diyordu.

– Allah’ım, cihanın en çapraz kadını eşim oldu. Onun zemzem suyu ile yıkanmış varyasyonlarıyla birkaç yıl geçirmiş niceleri şimdi F tipi cezaevlerinde yıl sayıyor. Dünyada bundan beteri var mı? Hiç kimse uyumsuzluğun bu kadarına tahammül edemez. Rabbim, gönlüme genişlik ver; evlilik tüneline çıkışı, kabir kuyusu olmasın, bana ondan evvel bir felah kapısı aç...

Zamanı ve dertleri öğüten bir sabır taşı haline gelen bahtsız adam, öğüttüklerini yıllar içinde iyice pişirip adamakıllı bilgeleştiği için, meselelerinin son derece basit bir çözüm yolu bulunduğunu anlamıştı: Tatlı dil ve güler yüz. Yuvalarında saadeti tesis edebilmek için hoşgörüden, yapıcı diyalogdan, karşılıklı anlayıştan başka hiçbir şeye ihtiyaçları yoktu. Ama bu kolay şeylerin olabilmesi için sevgi motorunun aralıksız çalışması gerektiğinin de farkındaydı. Davranışların ayarını yapabilecek, sözlere ahenk verebilecek yegâne kuvvet sevgiydi. Hâlbuki karısı, ömrü boyunca yüreğini sevgi için çalıştırmış değildi. Gönlünde aşk bulunmadığı için de, ne denli yumuşak söylese, sözü savaşa benziyordu. Adamın sözlerinin eşine hayrı dokunmamasının, öğütlerinin hayat arkadaşına etki etmemesinin, yegâne sebebi buydu.

Zavallı adam, eşini ıslah edemeyince kendisini inceltiyor, aralarındaki fark da, ruhlarındaki çatışma da, evlerindeki uyumsuzluk da günden güne artıyordu.

Böylece bilgeliğin zirvesine erişip adeta bir ermiş haline gelen kara halli, kem talihli kişi, bir gece garip bir rüya gördü. Karmakarışık bir ortamın içinde, herkese farklı şeyler söyleyen abanoz bastonlu bir ihtiyar, ona:

– Evlât, sen vaa ya sen, şu gocemen düyyada garısı en çekkilmez avrad olan ikinci insansın. Bunu biliyi miydin? dedi.

Rüyada olduğu hâlde, adamcağız, beygir tepmiş gibi irkilip uyandı.

– Hayırdır inşallah, dedi.

Kalktı, namazını eda etti. İki rekât da nafile kıldı. Hakikaten garip bir rüyaydı. Fakat sebebi ne olursa olsun, bu rüya ona pek iyi gelmiş, ruhunu afyon gibi uyuşturmuş, içine fevkalade güzel bir teselli olmuştu... Güneş doğduktan sonra içi daha da aydınlandı. Semtine yıllardır uğramayan huzur, mübarek bir seher vaktinde, hiç beklenmedik bir biçimde kapısını çalmıştı. Bu, mucize gibi bir şeydi... Hiç de bedhah bir kişi sayılamayacağı halde, kendisinden daha bedbaht biri bulunduğu duymak ona ilaç gibi gelmişti. Daha mutsuzlara, daha şanssızlara bakmanın saadetin sihirli formülü olduğunu uzun zamandan beri ilk defa hatırlamıştı.

Galiba bir devrim gerçekleşmekteydi. Bu esrarengiz rüyayla birlikte, aile ortamındaki her türlü pürüzün birdenbire izale olacağı, her şeyin birdenbire düzeleceği hissi, içini merhem gibi yumuşatmıştı. Öğleye doğru yataktan kalkan eşi, mutfakta kahvaltı hazırlarken her zaman olduğu gibi söylenip duruyordu. Adam, içinde o gün, eşini anlamak için, her zamankinden daha güçlü bir isteğin bulunduğu fark etti. Okumakta olduğu ekonomi dergisini kapatıp kanepeden kalktı ve hayat arkadaşının yanına gidip, kendisini anlayabildiğini göstermeye çalıştı:

– Şekerim, dedi, şu mutfak, dünyanın en zor tamamlanan yap-bozu. Ne yazık ki kadınlar bu iri ve karmaşık yap-bozu her gün yapıp her gün bozuyorlar. Ne kadar kötü, değil mi?

Yalnız, şekerinin tadı acıydı:

– Yapan biziz de bozan belli değil...

– Neyse canım, latife ettim.

– Latifene bayıldım! Asabımı bozmak için kasten böyle davrandığından eminim!

– Lütfen yine olumsuz cümlelerine başlama. Hiçbir art niyetimin bulunmadığını biliyorsun.

– Nerede nasıl davranacağını bilmiyorsun, sonra da benden olumlu cümle bekliyorsun!

Dikenli diline, deve olsa tahammül edemezdi. Fakat kim bilir hangi geçmişten kalmış, nice dervişlerden sabırla adam, yabayı yedikçe abayı kalınlaştırıyordu:

– Sinirli bir anında olduğunu fark edememiştim, özür dilerim hayatım.

– Hayalet gibi burnumun dibinde bittiğin âna kadar sinirli minirli değildim!

– Lütfen güne kötü başlamayalım, bugün cumartesi, haftanın en güzel günü.

– Sana göre öyle tabii, çünkü bütün gün evde canımı sıkacaksın. Benim en güzel günüm, senin, evde en az durduğün gündür. Toprağa girdiğin gün, hürriyetine kavuşmuş bir köle olarak bayram edeceğim!

– Azatlık bayramı ha?

– Soğuk soğuk dalga geçme başımın belası!

Bin bir karpis, sayısız kinaye ve nice ima ile biten günün paydosunda yine rüya bahçesine giren adam, bir gece önceki rüyasının kalan bölümünün kendisini beklediğini gördü.

– Sen nireye gaçivirdin dün gece ha! Bana bahın, ööle aniden uyanıp gidi gidiveemeyin haa, benim de işimi garıştıreverceniz de toparlayamıcan şart olsun.

Kalbinin atışı hızlanmıştı. Bu rüya, maç kadar heyecan verici, film gibi sürükleyiciydi. Abanoz bastonlu, bozuk şiveli adam acaba ne diyecekti? Yorganın altında, merakından tepinip duruyordu. Biraz daha tepse karısından dirseği yiyecekti. Neyse ki, yaşlı adam işe kendisinden başlıyordu:

– Gel bahiim sen burii.

Rüya distribütörünün yanına çekine çekine yaklaştı. Mübarek zatın çehresinde pişkin ve doygun bir ifade vardı:

– Eyi dinne beni: En şanssız herif, bir kişisel gelişim uzmanıdır. Yaarın şeerinizde bi sunum neyin yapıcah. Afişleri mafişleri her bi yirde asılıdır... İstersen bi gidip görüverirsin. Tamam mı cancağızım...

Uyandığında, merakı bir kat daha artmıştı. Birinci derecede bahtsız adamı, hem de o gün görecekti. Buna inanamıyordu. O zavallıya şimdiden acıyordu... Fırsat bulabildiği takdirde, dünyanın en şanssız insanıyla bizzat tanışacaktı... İçinden, alaylı alaylı söylenecekti:

– Kişisel gelişim uzmanıymış. Yemişim uzmanlığını! İnsanın asıl hayatı evinde geçiyor, evinde mutsuz bir adam, bahtsız bir adamdır...

Pazar gününü yararlı bir aktiviteyle verimli kılmış olacağı için ayrıca seviniyordu. Böylece bir taşla iki kuş vurmuş olacaktı...

Ne var ki, hayattan koşturmuş kopacak bir yaprak gibi solmuş, kurummuş birini bekleyen adam, hiç de düşündüğü gibi bir kişiyle karşılaşmadı. Kendisini kişisel gelişim ve aile saadeti uzmanı olarak takdim eden beyefendi, kendi gibi ak saçlı, buruşuk çehreli ve ölgün bakışlı değildi. Hatta bunun tam aksiydi: Duruşu dimdik, hareketleri kıvrak, teni canlı, saçları simsiyahtı. Yüzünden kan, bakışlarından can, alınından iman damlıyordu. Üstelik cemal sahibi, huzurlu, dengeli ve olgundu. Kelimenin tam manasıyla bir saadet ve gelişim uzmanıydı ve işe kendisinden başlamış olduğu belliydi. Hayatta son derece başarılı olduğunu zevkli ve doyurucu sunumu kadar, yüksek şahsiyeti de aksettiriyordu. Sanki farklı bir dünyadan gelmişti. Giyimi, kültürü ve bakımlılığıyla en arsız, en hadsiz kişilerde dahi saygınlık hisleri meydana getirecek kadar asil ve oturaklıydı. Bütün dinleyicilerde hayranlık ve saygı uyandırmıştı. Azim, irade, yetenek ve başarı, onda birleşmişti.

Şanssız adam, uzmanın halinde ve edasında, kendisinde de halen mevcut olan bir şey gördü ve salonu öfkeyle terk etmesini söyleyen hislerini: “Sizin şu an susmanız gerekiyor.” diyerek susturdu. O gün, belki de ömrü boyunca hiçbir zaman tam kapasiteyle kullanmamış olduğu aklını en randımanlı şekilde kullanarak sunumu baştan sona saygı ve ilgiyle dinledi. Hiçbir şekilde hınç ve kıskançlık da göstermedi, yiğidin hakkını yiğide teslim etti...

Konferansın akabinde salonun harı yavaş yavaş geçerken kitaplarının bulunduğu kokteyl salonunda aile saadeti ve kişisel gelişim uzmanını biraz tenhaca yakalayan ak saçlı, bahtsız adam, kendisinden de şanssız olduğu halde hiç de bedbaht gibi durmayan uzmana saygıyla yaklaşım performansını tebrik etti ve verdiği değerli ve çarpıcı bilgilerden dolayı ona teşekkür etti:

– Ben de konferansımıza ilgi gösterdiğiniz için size teşekkür ederim amca. Sağ ol var ol...

Gayet tabii bir ifadeyle çıkıveren bu “amca” lâfını işitir işitmez adamcağız çakıldı kaldı, bir an, ne diyeceğini bilemedi. Az bir uflar puflar gibi olduysa da uzmanı haksız bulamadı. Kendisinin de uzmana genç bir insan muamelesi yaptığını görmezden gelemezdi, acılarını bir daha yutkundu:

– Verdiğiniz bilgilerin değerini belki de en iyi ben bilirim...

Uzman, cevap vermek yerine nazikçe tebessüm etti.

Genç yaşıyla, daha doğrusu dünyanın en şanssız adamıyla daha detaylı konuşmak için bu uygun anı değerlendirmesi lâzım geldiğini düşünen biyo-yaşlı:

– Efendim, dedi, iki akşamdır garip bir rüya görmekteyim. Sizin konferans vereceğinizi hiç kimseden işitemiştim. Rüyamda gördüğüm abanoz bastonlu bir adam: “Dünyanın en şanssız insanı, bir kişisel gelişim uzmanıdır ve o şahıs ya-

rın şehrinizde bir sunum yapacak. Afişleri her yerde asılıdır. İstersen gidip kendisini dinle.” dedi.

Uzman bu defa çok farklı bir şekilde gülümsedi ve o ak saçlı yaşıtına ayrıntılı bir konuşma yapmayı teklif etti:

– Eğer sizin için bir sakıncası yoksa lobiye geçelim. Anlattıklarınız ilgimi çekti, sizi daha rahat dinlemek istiyorum.

Dünyanın en uyumsuz iki kadınıyla evli iki şanssız yaşıt, kültür merkezindeki özel konuk odasına geçer geçmez, kişisel gelişim uzmanı:

– Çok enteresan bir durum, dedi. Rüyanız hakikati aksettiriyor gibi...

Ak saçlı yaşıtına yer gösterdi:

– Buyrun şu yuvarlak masa, son hazırlıklar ve acil toplantılar için düşünülmüş...

Oturmadan önce, dolaptan kâğıt ambalajlı vişne suyu çıkardı ve ilginç dinleyicisinin karşısına oturdu. Yüzündeki uçuk pembe hâlâ yerindeydi:

– Gerçekten de eşim, anlaşılması güç bir kadın...

Sonra cümlesindeki kapalılığa kahkahayla güldü:

– Hah hah hah ha! İki bakımdan da... Hah hah ha! Yani hem kendisiyle anlaşmak çok zor hem kendisini anlamak... Hah ha! Fakat sizin bütün bunlardan haberiniz olması imkânsız...

– Evet, ben de garip buluyorum...

Ak saçlı, orta yaşlı, tahtsız, bahtsız adamcağız, rüyasını bir daha anlattıktan sonra, dili döndüğünce ailevî ortamını da uzmana nakletti.

– Doğrusunu isterseniz, ben, eşimin dünyadaki en uyumsuz kadın olduğundan emin değildim. Demek ki dünya birinciliği benim elimde, hah hah ha!

Bedbaht adam, hayret içindeydi:

– Özel sayılabileceği için özür dileyerek soruyorum. Dün-

yanın en uyumsuz kadınıyla evli olduğunuz halde, son derece sağlıklı, neşeli, başarılı, dinç, dinamik ve popüler bir kişisiniz. Bu nasıl olabildi?

Mutlu aile ve kişisel gelişim uzmanı, koltuğunun sırtına yaslanabildiği kadar yaslandı:

– Siz, sıra dışı biri olmalısınız, o nedenle, gerçeği, hiç gizlemeden ve hiç değiştirmeden şahsınızla paylaşacağım: Evliliğimizin ilk yılları, fevkalade fırtınalı geçmişti. Artık işin boşanmaya doğru gittiğini düşünüyordum. Bir gün, elime tarihî bir fırsat geçmiş olduğunu fark ettim: Eşim, her gün yeni bir hata ediyordu. Bunları biriktirip analiz etme fikri, zihnimde parladı. O günden sonra, karımın yanlışlarını asla bir tartışma bahsi haline getirmedim.

– Ne kadar ilginç...

– Evet, çok ilginç. O günden sonra, tabiri caizse, bir hata avcısı oldum. Hatta eşimin yanlışlar yapmasını bekler oldum. Fakat bu yaptığımı kendisine hiçbir zaman söylemedim. Mutlaka siz de bilirsiniz ki kadınlar, kendilerini sürekli yenilerler.

– Ömrünüzün en büyük fırsatını yakalamışsınız...

– Kesinlikle öyle. Fakat yalnız maddî bakımdan ve sosyal statü bakımından değil, ruh sağlığım bakımından da bu, hayatımın fırsatı oldu. Onu analiz ettikçe aklım ve gönlüm genişliyordu. Anlaşılan ve çözümlenen hiçbir şey, ruhumuzu karıştıramaz...

Ak saçlı konuğu, öyle derin bir nefes çekti ki, yüzülecek koyun gibi şişti:

– Ben dünyanın ikinci en şanssız insanı değilim; sadece ve sadece gelmiş geçmiş en aptal insanım! Her fırsatı kaçırdım, sıhhatim de içinde olmak üzere, her şeyimi, her imkânımı kaybettim. Bundan sonraki rahmetleri ve nimetleri güneşle buluşturabileceğim ne köküm var ne de yaprağım. Bir

bahar gününde, beklenmedik bir yangınla kapkara, kupkuru olmuş bir bağım...

Birbirlerine karşı itimat ve samimiyetleri kısa sürede, iki taraflı olarak artmıştı:

– Niçin böyle konuşuyorsunuz? Konferansımı izlememiş gibisiniz! Bence gayet normalsiniz. Ancak tekerlekli sandalyeyle hareket edebilen niceleri var...

– Çok haklısınız, ancak uçak kazası filan geçirmiş kişilerle karşılaştırılabilirim.

– Lütfen böyle düşünmeyiniz. Geliştirdiğim stratejileri tüm içtenliğimle sizinle paylaşacağım.

– Bundan eminim, fakat ben her şeye geç kaldım.

– İyimser olmaya çalışmalısınız.

– Tenim kararmış, saçım kırarmış. Yenilenmesi ve yinelenmesi imkânsız olan hayat elmasını şeytan elimden almış gitmiş, şu saatten sonra ben ne yapabilirim? Mahvolmuş, bitmiş bir insanım ben...

– Sizi anlayamıyorum, yanıma geldiğinizde çok daha metindiniz.

– Her durumda palavralarla teselli edilebilseydik, ameliyat öncesinde morfine ihtiyaç duymazdık...

– Lütfen ama... Böyle konuşmaya hakkımız yok. En kötü durum bile, daha kötüsünden iyidir ve her gecikme, daha fazlasından erkendir...

– Ahhh, ahh!

– Sizden daha şanssız olduğumu kendiniz söylemişsiniz, fakat gördüğünüz gibi, ben iyimser, ümitli ve gerçekçiyim; daima da böyle kalmak istiyorum. Hikâyemi sizinle paylaştığım zaman, beni daha iyi anlayacaksınız.

– Özür dilerim. Birden, iç dünyamdaki fırtınalara yakalanıp, sonu gelmeyen pişmanlık girdaplarımdan birine kapıldım. İhtarlarınızda haklısınız...

– Aklımı başıma topladığımdan beri, enerjimi kavgalarla yakmak yerine, odama çekilip gördüğüm yanlışları analiz etmekteyim. Bu konudaki cevherim olan sevgili eşim, bana son derece çarpıcı ilhamlar veriyor. Onun yeni hatalar yapmasına zemin hazırlamak için inadına özgür davranmışım bile oluyor. Karımın ise en dayanamadığı şey budur: Şahsiyetimi ortaya koyduğumu sezer sezmez, mutlaka, kötü sözler söyler, taptaze bir kavga daha çıkarır ve böylece yepyeni hatalar etmeye devam eder. Benim beklediğim şey de budur tabi ki...

– Eşiniz, sizin için bir hazine değerinde...

– Evet, aynen dediğiniz gibi... Eşim, her sözü yanlış anlamakta her tutumu en kötü şekilde yorumlamakta akıl almaz derecede mahirdir. Diyebilirim ki insanoğlunun bütün yanlışları, onda, birikmiş şekilde mevcut. Onu tahlil ederken, bir bakıma insanlığı analiz etmiş oldum. Sonra da konferanslara başladım. Meğer hemen her aile, fırtınalı denizlerde yüzmekte olan sorunlar yumağıymış...

– Benim gibi sıradan insanlar, hayatın kendilerini çektiği taraflara giderken, siz, hayatınıza hükmetmişsiniz.

– Doğru gibi, ama biraz mübalağalı oldu. Çünkü her şeyi kendim bulmadım. Bizden önce de şampiyonlar yaşamış olduğunu unutmamalıyız. Ben, eski bilgeleri de dikkatle okudum. Onlardan birinin bir gazeli, eksigi ve fazlasıyla şu cümleleri ihtiva etmekteydi: “Dertler yağmur gibidir, onların çokluğundan şikâyet etme, hepsi rahmettir, şayet boğazını geçecek olursa yüzersin. Niceleri dert içinde yüzmektedirler. Dert denizine dalarsan, onlar baran-ı belaya karşı kalkanın olacaklardır.”

– Hem zekice, hem profesyonelce...

– Bizi mutsuz ve başarısız eden yanlışlarımızı, dil ve düşünce hatalarımızı, strateji kusurlarımızı yıllarca bir bir ince-

ledim. Böylece birkaç yılda, dünyanın en ünlü kişisel gelişim ve mutlu aile uzmanlarından biri haline geldim. Bu verdiğim 420. konferans.

– Ne kadar güzel, sizi yeniden tebrik ediyorum.

– Teşekkür ederim, sevgili kader ortağım...

– Hâlâ evlisiniz değil mi?

– Sizce?

– Bence, boşanmışsınızdır. Bu kadar ünlü ve varlıklı olduğunuza göre...

– Bilemediniz.

– Bilgeliğinizle eşinizi ıslah ettiğiniz için evliliğiniz sürüyordur.

– Evliliğimiz sürüyor, fakat eşim eskisinden beter. Her gün yepyeni dikenler çıkaran kokusuz bir gül... Tartışma için her fırsatı değerlendirmeyi sürdürüyor...

– Allah Allah!

– Evet, o, korkunç bir imtihan sorusu... Hem kafa karıştırıyor hem değerli vakitleri kaybettiriyor hem de bir türlü çözülüyor. Çözdüm dediğinde de yanlış seçeneği işaretleyip ancak eksi puan alıyorsun. Onu boş bırakmak en kârlısı... Ben de öyle yaptım... Halen de aynı yoldayım...

– Sizi elinden kaçırmamak için huyunu düzeltmiş olacağını düşünmüştüm.

– Ne yazık ki öyle olmadı. İnsanlar, eşlerini, ancak severlerse önemseyebilirler. Hâlbuki eşim beni hiçbir zaman sevmemi.

– Hâlâ sevmiyor mu?

– Öğleden sonra sabah olmaz, sevmek baştan olur, sonra olmaz.

– Bunca şöhretinize rağmen sizi sevmiyor mu!

– Ben aşk evliliği yapmadım, güzellik evliliği yaptım.

– Ahhh!

– Ne oldu?

– Bir sigara yakabilir miyim?

– Rica ederim, buyrun.

– Ah minelaşksızlık... Beni de yakan, o oldu...

– Seni, beni, onu, öbürünü ve hepimizi, hepimizi... Aşk nedir biliyor musunuz: Lehimdir, kaynaktır, şok şartlanmadır... İnsan ruhunun, şartlanmaya müsait bir yapısı vardır. Beyin yıkama uzmanları onun bu niteliğinden profesyonelce yararlanırlar. Aşk beyni doğal olarak yıkar. İnsan, evlilik hayatına, aşkla yıkanmış tertemiz bir beyinle başlamalı, başkasını görememeli, düşünmemeli... Hâlbuki ne ben eşime âşik olmuştum ne de eşim bana...

– Artık kendisine ihtiyacınız kalmadığına göre, neden kabir azabına nihayet vermiyorsunuz?

– Başarımlarımın sürekliliği için eşime muhtacım. O benim gizli menajerim. Bana her gün yeni ilhamlar vermiş olmasa, istikrarımı sürdüremezdim. Onun, toplumumuza ve dünyaya verdiği fayda gerçekten de çok büyük. Bu güne dek tertip ettiğim konferansları izleyen binlerce insan, zevkli ve yararlı konuşmalarımı, onun sayesinde dinliyorlar. Bana konuşma şevkini huysuz karım veriyor. Öyle bir ihtimal bulunmamasına rağmen, hâlâ gizliden gizliye kendisini değiştirmeye çalıştığımı hissediyorum. Bazı geceler, rüyamda eşimin tatlı dilli, güler yüzlü olduğunu, artık beni sevdiğini görüyorum... Bir yaşındaki bir bebeğin, annesinin yanında bulunduğu huzuru, bir gün kendisinin yanında bulmayı, gece gündüz hayal ediyorum...

– Tabi bu dediğiniz, hiçbir zaman olmayacak...

– Ben olacağını düşünüyorum, çünkü uyuşmazlık, enerjiyle mümkündür. Bir gün enerjisi bitecek. O zaman uyuşmazlığımız da hitam bulmuş olacak. Ömrümüzün enerjik günleri nihayete erdiğinde eşim düzelmış olacak. Böylelikle biz, iki uysal yaşlı olarak cennetimize avdet eyleyeceğiz.

– Bu mutlu sona siz biraz uzaksanız da biz çok şükür neredeyse o safhaya geldik...

Dünyadaki en şanssız iki insan böylece halleştiler, dertleştiler, sonra kalkıp helalleştiler. Ak saçlı bahtsız; nazikâne ilgisinden ötürü uzmana teşekkürlerini arz etti... Tam lobinin kapısını açacakları esnada, bedbaht adam:

– Sayın bayım, dedi, biz sohbet ederken kafamın içindeki özgüvensiz çirak, tezgâh arkasında bazı şeyler hazırlamış, ayrılmadan önce onları sizinle paylaşmamı istiyor. Fakat çok keskin şeyler söylüyor, umarım kendisini mazur görürsünüz.

– Ben hem konuşuyor hem yazıyorum. Her malzeme benim için değerlidir; natüreller ise çok daha değerlidir...

– O halde, müsaadenizle, hepsini, içimdeki şekliyle sunuyorum:

– Elbette, lütfen...

– Bakın ne diyor:

– Bana göre, ne senin kahrolmana gerek var ne de beyefendinin göğüs germesine, çünkü kayıplarınız arasında pek fazla fark yok. Netice itibarıyla, ikiniz de mutlu aile hayatı süremeyen bedbahtlarınsınız. Kendinizi aldatmaya, yanıltmaya çalışmadan, şu hakikati kabul edin ki ikiniz de normal bir ömür sürememektesiniz. Mutluluktan boşalan yere doldurduğunuz başka şeylerin çok fazla ehemmiyeti yoktur. Evlilik saadeti uykuya benzer, açığı başka şeylerle kapatılamaz. Kişi bal, börek yese, onların hiçbiri uykunun yerini tutamayacağı gibi mesut ve uyumlu bir aile hayatının yerini de ne şan şöret tutabilir ne bilgelik ve sabır ne de tahammül... Kırk yıl da yüz yıl da yaşarsanız ikiniz de sevgisiz yaşamış ve gözlerinizi sevgisiz yummuş olacaksınız. Çünkü beden güzelliğini, ruh güzelliğine tercih ederek bunun böyle olmasına zamanında bizzat göz yummuştunuz... Ayrıca

şunu da biliniz ki aşk evliliği yapsaydınız da muhtemelen bedbaht olacaktınız. Dünyada sihirli şeyler yoktur. Olağanüstü olmadığı için aşkın da gücü sınırlıdır. Aşk, insanın mıknaatlaşmasıdır. Saf ve doğal aşklar, tabii mıknaatılara benzerler. Onu bulan çiftler, ömürleri boyunca birbirlerini çekebilirler. Fakat çekiçle dövülen mıknaatılar demire dönüştüğü gibi kötü muamele gören âşık da çekiciliğini yitirip alelade bir kişiye dönüşür. Hâlbuki güzel ahlâk, zayıflamak yerine, zamanla daha da kuvvetlenir. Milyonlarca insanın ortak hükmü kesinlikle doğrudur: Aile saadeti; tatlı dille ve güler yüzle olur. Tatlı dili ve güler yüzü ise ancak kültür ve eğitim meydana getirir.

Yaz güneşinin altında keyifli keyifli salınan orta yaşlı bir çınarın sarı ve mavikle pastelmiş dallarına gömülen kuşların cıvıltıları, açık pencereden içeri doldu. Yarım saat-ten beri ağzını açmayan sessizlik, ilk defa konuşuyordu. Söze öyle sert, öyle ani girmişti ki biraz önceye kadar kahkaha atabilen mutlu aile ve kişisel gelişim uzmanı, söyleyecek tek kelime bulamıyordu. Zamanın sesler için bir kanaviçe gibi olduğunu ve cıvıldaşan kuşların ona notalar serpiştirdiklerini hissediyordu.

Bunları yarım dakikadan fazla duyumsadıktan sonra:

– Beni sarstınız, dedi. Dünyanın en şanssız insanı olduğumu gizlemeye çalışıyor ve böyle yapmakla sadece kendimi aldatıyordum. İciniz doğruyu söylüyor... Biz; iki mağdur, iki bedbahtız. Eşlerimizin tatlı dilli ve güler yüzlü hale gelmesinin haricinde asla mesut ve huzurlu olamayız...

Böylece iki felaketzede gibi, boyunları bükük ayrıldılar. Bakımsız ve bahtsız adam, o gece, rüyasında, aynı ihtiyarı bir daha gördü. Yaşlı, yine sakın ve mutmaindi. Bastonuna abana abana yaklaştı. Ses tonunda, eskisi gibi gönül arılığı ve neşe sezilmekteydi. Doğal ve sevimli şivesiyle:

– Baa bah herif, dedi, kittiğine teğdi mi? Kişisel gelişim ve saadet mütassısı, senkinden de açar bi imtana tabi tutulduğundan naşı, kendisinden faydalanmışındır herhal. Pek tecrübeli ve ahıllı bi adama benziir, dediklerini eyi düşün, dilcağzını dut, lâfını yut, öfkeni uyut... Bir de hikmetlerin hikmetini unutma: Kadın, erin gabırğa kemiğinden yaradılmışdır, düzeltmeye galgışivirirsen gırılıvirir. Onu, olduğu gibi gabul et; hoşgörölü ve bağışlayıcı ol. Gabırğa kemiğinin iğriliği bir hikmete mebni olduğu gibi gadının iğriliğinde dahi hayat ve irenk vardır. Zevk, neşe ve ümit gadından gelir.

Gadının iğriliği, yayın iğriliği gibidir, okun hızlanması, yayın tatlı iğriliğine bağlıdır.

Kalabalık dünya

Hayatın ve dünyanın en trajik taraflarından biri, sonradan gelenlerin, kendilerini, burada kalmaya daha lââyık görmeleri... Dünya değirmenine tazeler eklendikçe, eskilerin göç etme vakti gelmiş oluyor. Dünya sanki ön kapıdan binilip orta ve arka kapıdan inilen bir belediye otobüsü...

– İlerleyelim beyler.

Bu sesi duydukça ifrit oluyorum. Arkalarda boş yer var mı sanıyorsun. Bu otobüsün kapasitesi belli, şoför bey kapıları kapatsın, transit gidelim.

Buna benzer şeyler söylüyorum, ama kime söylediğim belli değil. Etrafımda, kendi neslim var, onlar beni haklı görüyorlar...

Otobüs bir durakta duruyor. Arkadan inen yok. Orta kapıdan bir kişi, kendisini güç belâ dışarıya atıyor. Ön kapıdan on kişi biniyor. Şoför, düğmeye basıyor, foss, foss diye sesler geliyor, ama ön kapı kapanmıyor.

– Hadi beyler, sıkışsın biraz.

– Beyler sıkışsın da...

Şoför, kapı, kapanmadan hareket ediyor:

– Merdiveni çıksana kardeşim, şimdi düşeceksin, şoförün başına belâ!

Şoför, aldırıyor, tam yol gidecek gibi gaza basıyor ve yirmi otuz metre gitmeden, ani bir fren. Haydaa, millet, birbirine geliyor. Boşluklar doluyor, yaşlı bir teyzenin ince eli, tutunduğu gümüş renkli profilden kurtulunca, kendisini bambaşka bir grubun içinde buluyor. Esmer tenli, sakalına, bıyığına acayip şekiller vermiş iri kıyım, güçlü, kuvvetli bir genç, yukarıdan:

– Hop dedik teyze! diyor.

Yaşlı kadın, neslinin çok nezaketli olduğunu, ilk kez bu denli derinden idrak ediyor. Yine de arka taraflar daha sakin...

Durakların sonu gelmiyor, balık istifli otobüse beş on kişi daha sığıyor.

– Arka taraf!

Gene aynı meşum ses:

Kim haykırırsa haykırınsın, “Arka taraf,” diye bağırıldığı zaman, hep aynı kişi gürlemiş gibi, aynı ton, aynı ses ve hiç değişmeyen bir makam iştiliyor:

– Boşlukları dolduralım...

– Sıkışalım lütfen...

– Arka taraf!

– İlerleyelim beyler!

Sucu, simitçi, nidaları gibi, bu ünlemelerin de bir makamı var...

Otobüsün içinde de tramvaylardaki gibi periyodik uyarılar yapan otomatik bir düzenek mi var yoksa diye şüphelenmeye başlıyorum. Tam bu sırada programlanmışlardan biri haykırıyor:

– İlerlesene beyefendi.

Hâlbuki arka kapının dibindeyim...

Kurt

Mahalleimizin uzun kulaklı, iyi huylu, iri kulaklı, çok büyük bir kurt köpeği var. Herkese karşı çok saygılı... Üç yaşında bir çocuk kendisini kovalasa, kuyruğunu kısıp uzaklaşıyor.

İnsan canlısı bu köpek, son derece akıllı ve terbiyeli. “Burada kal, gelme.” dediğimiz zaman, bizi genellikle takip etmiyor.

Şehrin belki de en iri köpeği olan Kurt’un, caddelerde yanımızda dolaşmasını pek istemiyoruz. Fakat tavuk kemiği, balık kılçığı gibi hoşlandığı yiyecek artıklarıyla ara sıra gönlünü aldığımız için yanımıza sokuluyor.

Öğleye kadar dersimin olmadığı bir gün, okul müdürümüz, bir temsil faaliyetiyle ilgili olarak, beni okula çağırmıştı. Kısa bir görüşmeden sonra, okuldan çıkacağım sırada, dış kapının önünde, Kurt’un beni beklediğini gördüm. Ardım sıra gelmiş olduğunu fark etmemiştim bile.

Kendisini bir taraftan beslerken bir yandan da ondan kaçmamızı izah edemediği için birtakım ruhî sorunlar yaşadığının farkında bulunmama rağmen, ön kapıyı bıraktım, biraz yolumu uzatmayı göze alarak, okulun arka kapısından çıktım. Hazır dışarıya çıkmışken dükkâna da uğradım; dönüşte, caddede, uzaktan Kurt’u gördüm. Beni fark etmemişti. Okuldan uzun süre çıkmayınca beklemekten vazgeçip her zamanki mekânına dönmeye karar vermişti.

Kurt, sevilip sevilmediğine bir türlü karar verememenin

huzursuzluğu ile düşünceli düşünceli ilerlerken yoldaki küçük bir köpek, en irisinden bir kurt köpeğinin, çok yakınına kadar gelmiş olmasından tedirginlik duyarak kuyruğunu kıvrıp uzaklaştı.

Küçük köpek, Kurt'un gidişinde, tavrında hiçbir değişiklik görmemesine rağmen uzaklaşmaya devam etti. Fakat birkaç adım daha gittikten sonra yeniden dönüp baktı. Kendisinden uzaklaşmaya çalıştığı dev köpeğin hiçbir saldırganlık emaresi taşımadığını açıkça gördü. Bilakis gözlerinde insanca bir olgunluk, yürüyüşünde asalet vardı. Kimseyle ilgilenmiyor, kendi yolunda gidiyordu.

Bu defa kuyruğunun kısıklığı hiç değişmeden, küçük köpek, geriye dönüp, ihtiyatlı bir şekilde Kurt'a doğru yaklaştı. Tanışmak istiyordu. Kurt durdu ve ona baktı, fakat hiçbir tepki vermedi. Küçük köpek bu defa kuyruğunu daha da kısarak, sinirli bir şekilde, Kurt'a doğru havladı:

– Ruh hastası mısın, nesin, ne biçim hayvansın, yanından ufacık bir köpek geçiyor, gücünü göstermenin tam zamanı olduğu halde aldırımıyorsun bile. Bu defa dostluk kurmaya çalışıyorum, yanına yaklaşıyorum, sadece bön bön bakıyorsun!

Kurt, yoluna devam etti. Küçük köpeğin büsbütün haksız olmadığını biliyordu. İçinden şöyle der gibiydi:

– Seninle dünyayı paylaştığım gibi vaktimi de paylaşabilirim, fakat lütfen, benden, konuşmamı bekleme. Nasıl davranıyorsam öyle düşünüyordumdur, en azından, sen bunun böyle olduğunu varsay.

Tartışmanın manası yoktu, fakat Kurt'un açıklamalarının noksan olduğunu biliyordum. Bundan dolayı ben de içimden, ona bir şeyler söyledim:

– Ey Kurt, Yeni Dünyalılar da evcil hayvanlarla derin dostluklar kura kura, konuşmadan yaşamayı öğrendiler. Kimseye kızma, sorunun kaynağı kendi soyunda. Evet, bir zamanlar, sizler böyle birer psikopat değildiniz, ama bizler de böyle değildik...

Tepegöz'ün öbür gözü

A hir zaman geldikte, cihana bir dev geldi. Tek gözü vardı ve o gözüyle hep yakına bakıyor, hiç durmadan, kendisine fayda veren ve lüzumlu lüzumsuz işlerinde kullanabileceği şeyler arıyordu. Dünyada canlıların ancak birlikte yaşayabileceklerini hiç düşünmüyordu. Geleceği görebileceği ikinci bir gözü yoktu. Yaşadıklarını da kolayca unutuyordu, her an şimdiki zamanı yaşıyor, ne yarınını ne de kendisinden sonra yaşayacakları düşünebiliyordu.

İnsanlık, endişe içindeydi. Tepegöz'ün, gelmiş geçmiş devlerin tümünden daha büyük ve dünyayı ürkütmüş nice canavarların, nice orduların hepsinden daha korkunç olduğunu herkes görmekte, fakat kimsenin elinden bir şey gelmemek-teydi.

Çocuklar, yaşlılar, bilgeler, tek bir harf bilmeyenler, bütün insanlar, ümitsizliğe kapılmışlardı:

– Galiba bu dev ölümsüz... Diğer devler; bütün canlılar gibi, belli bir büyüklüğe erişip o hallerinde kalıyorlar, sonra yavaş yavaş yaşlanıyorlardı Tepegöz'ün ise gelişimi hiç durmuyor, büyüdükçe daha hızlı geliyor. Dünyanın kaynaklarını sömürüyor, odun, kömür, doğalgaz gibi yanıcı özelliğe sahip ne bulabiliyorsa yakıyor, petrol kaynaklarını hızla tüketiyor...

Tepegöz, herkesi ürkütmüştü. Kimse ne yapılacağını bi-

lemiyordu. İnsanlık çaresiz kalınca, Oğuzdan yiğitler geldiler, teptiler, daha da büyüdü. Şaşakaldılar:

- Ne ister bu Tepegöz,
Ucu görünmez gölleri yuttu,
Gür akan nehirleri kuruttu,
Dev denizlerde balık komadı,
Cihanda arı su bulunmaz oldu.

Oğuzda, Vasat derler bir yiğit vardı. Orta karar, gözü pek bir insandı:

- Tepegöz'ü tepeleyeceğim, başka çaresi kalmadı, dedi.
- Oğuz beyleri Vasat'ı önlemeye çalıştılar:
- Tepegöz büyüktür, kuvvetlidir, onu alt edemezsin, dediler.

Vasat aydur:

– Ben onun zayıf tarafını bildim. Tek gözünü kararttım mıydı, cihanı göremez olur, böylece kapkaranlık bir çağa girer, oradan da çıkamaz, gayrı ölümü düşünmekten başka elinden iş gelmez olur, gitgide ufalır gider...

Vasat'ın plânı, Oğuz beylerinin hoşuna gitti:

– Aman, acele et, dediler, korkunç dev, önüne ne çıkarsa yiyip bitiriyor. Hoşlanmadığı hiçbir şey yok, hele madenleri öyle seviyor ki, bu gidişle dünyayı hurdalığa çevirecek...

Vasat'ın gözüne ve sesine sertlik geldi:

– Her şeyi berbat etmek, her şeyi tüketmek arzusuna sevmek mi denir? Sevmek ne zamandan beri mahvetmek olmuş? Beyler, bilin ki, Tepegöz'ün, bencillikten başka felsefesi, kendi varlığından başka sevdiği hiçbir şey yoktur! Sonumuz gelmeden siz de harekete geçin. Bu dünya hepimizin... Görmüyor musunuz, Tepegöz, şimdiden yeryüzünde orman bırakmadı, buz dağlarını eritti. Onu önce küçültmeli, sonra durdurmalıyız, yoksa yok olacağız...

Oğuz ilinde, Altıncı namında, fırsatçı bir tüccar vardı. Şeytan'a pabucunu ters giydirdi. Vasat, Tepegöz'e adamakıl-

lı bir sille vurmak niyetiyle oklarını, gürzünü, kılıcını hazırlarken yanına vardı:

- Kardeşim, büyük düşün,
Gerçekleşsin büyük düşün.
Yavaş yavaş, Tepegöz'ün,
İntihar ettiğini fark et,
İstismara gelmez hiçbir nimet.

Vasat aydur:

– Bre altıncı koca, sen neden bahsedersin! Tepegöz her dakika büyümekte, yeryüzünü silip süpürmektedir. Böyle giderse, çok geçmeden, şu yuvarlak ziyafet sofrası, kıtlık ve boğuşma meydanına dönecektir.

Altıncı'nın bir kaşı kalktı, bir kaşı indi:

- Kıımız nasıl oluptur, sen bilen mi?

Orada bulunanlar, aval aval Altıncı'ya baktılar. Altıncı, onların sual dolu nazarları altında sözüne devam eyledi:

– Şu çöpleri görüyor musunuz? Tepegöz'ü öldürecek olan zehir, bunun içinden çıkacaktır. Tıpkı kısrak sütünü yahut üzüm suyunu içkiye dönderen küçük canlılar gibi, Tepegöz de beslenirken kendi zehrini üretmekte, böylece sonunu hazırlamaktadır. İştihası arttıkça, eceline daha hızlı yaklaşmaktadır. Çünkü ortaya çıkardığı artıklar, onun yaşama ortamını bozmaktadır. Kısrak sütünü, üzüm suyunu mayalayan bakterilerin, ortaya çıkardıkları alkolün içinde ölümle buluşmaları gibi...

Vasat dayanamadı:

- Sana kaçınıcıya söylüyorum
Altıncı, uzun lafı bırak diye;
Ben, yapacağımı biliyorum,
Keseceğim başını tırak diye,
Onun için kılıcımı biliyorum.

Oradakiler yine de Altıncı'nın meramını dinlemek istedikler:

– Anlaşılmadı ki, ne dediğin,
Sürecek, peki, ne vakte değin?
Ne gün bitecek bu felaket,
Rabbim, Tepegöz'ü helâk et!
Altıncı aydur:

– Beyler, diyeceğim şudur:
Cihan bir şarap tulumudur.
Devir ise, Tepegöz'ün devridir;
Dünyayı şimdi o mayalamıştır,
Onun çöplüğü, pislği içinde
Kargalar, lağım fareleri,
Hamamböcekleri, tahtakuruları
Ve envai çeşit mikrop,
Yakında bayram edecektir.

Oğuz Beyleri, Altıncı'nın fikrini pek parlak bulmadılar.

– Senin iki gözünden çıkan mana bir değil ki, sözlerin
birbirini tutsun. Dediğinden hiçbir şey anlaşılmıyor...

Altıncı aydur:

– Dikkat ediniz, büyük devin kullanmadığı ve hoşlan-
madığı nesnelere, çöp, hurda, duman, pis hava, aşırı ısı, kirli
toprak, zehirli su gibi şeylerdir. Onun ürettikleri, hep böyle
kendisine ve dünyaya zararlı olan maddelerdir...

Kalın Oğuz Beyleri, Bay Altıncı'ya:

– Dünyanın altını üstüne getirdiğin yeter gayrı, sıra fıçı-
sının içinde biz de varız, bunu görmeyecek kadar angut mu-
yuz? dediler.

Altıncı doğruca dükkânına gidip minderli sandalyesini
altına aldı ve kendi kendisine söylendi:

– Neme gerek böyle lüzumsuz işler, ne yaparlarsa yapsın-
lar. Altının dönüp dolaşıp varacağı yer kuyumcu dükkânıdır,
 demişler. İnsanların yüzleri sararır ama altının çehresi ka-
rarmaz. Ben bildiğimi uygulamaya devam edeyim... Kişinin
kendi işine bakmasından daha yararlı hiçbir şey yoktur...

Oğuz Beyleri Tepegöz'ün ipinin çekilme vaktinin geldiğinde hemfikirdiler, lakin Vasat gibi sıradan bir kişinin böyle bir işin üstesinden gelebileceği kanısında değildiler. Ondan naşi:

– En iyisi, biz yine Dede Korkut'a gidelim, dediler.

Hep birlikte kalkıp, yaşlı bilgenin çadırına vardılar, selam verip endişelerini arz ettiler. Dede Korkut, Oğuz beylerini haklı buldu:

– Ben kendisiyle konuşayım, diyerek kalktı, umumiyetle sanayi bölgelerinde takılan Tepegöz'e gitti:

– Bre baş belası, senin öbür gözün nerededir?

Dede Korkut'a Tepegöz'ün dahi hürmeti var idi:

– Hangi gözüm, bre koca, görmez misin, benim tek gözüm vardır, yaradılışım böyledir.

Bilge Korkut:

– Gel buraya, şu kayanın üzerine otur, seni muayene edeceğim, dedi.

Tepegöz oturunca, Dede Korkut baktı ki, Tepegöz'ün öbür gözü çapaklanıp kapanmıştır. Hemen ılık su ve temiz pamuk istedi. Kapalı gözü güzelce temizledi ve:

– Aç bakayım gözünü Tepegöz, dedi.

Tepegöz, 1000 yıldan, belki daha da uzun bir zamandan beri, cihana iki gözüyle bakmamıştı. İkinci gözü açılır açılmaz, yuvarlak dünyanın ardını gördü. Orada ahiret vardı. Birden başı döndü, gözleri kamaşır gibi oldu. Dünyaya doymamıştı, yine öbür farını yaktı; hâlâ, gözü, dünyadaydı.

Vasat bunu görünce öfkelendi. Hızlanıp, bir koşuda, dağ gibi Tepegöz'ün üzerine çıktı ve o canavarın dünyadan başka bir şeyi görmeyen, hırs bürümüş gözünün üzerine öyle okkalı bir yumruk indirdi ki Tepegöz, sarsıldı.

Dedem Korkut:

– Ne yaptın bre deli kavat, devin gözünün üzerine yumruk patlattın, gayrı vay halimize...

Yiğit Vasat, metaneti elinden bırakmak niyetinde değildi:

– Korkma Korkut Ata, alelade kişiler olmaya razı olursak hiçbir şey olmaz evvel Allah, dedi.

Vasat'ın yumruğu ile sendeleyeyen Tepegöz, hâlâ dehşetle titriyordu. Gece gündüz dünyaya bakan gözü, bir anlık olsun kapanınca, öbür gözüyle, ahirete nazar kılmıştı.

İhtiyar Bilge, garip haller gösteren Tepegöz'ü endişeli bakışlarla izliyordu:

– Vasat'ın da benim de işimiz bitti gibi duruyor, Allah yardımcımız olsun bakalım...

Bin yıldan daha uzun bir zamandır sarhoş olan Tepegöz, yarım dakika kadar olsun sadece ahireti görmekle kapıldığı dehşetin tesiriyle birdenbire irkildi ve vecd anındaki dervişler misali:

– Allah! diye haykırdı ve akabinde öyle derunî bir ihtilaç ile titredi ki, paramparça olup dağıldı, milyonlarca, milyarlarca insana dönüştü: Artık, Tepegöz diye bir şey yoktu...

Tepegöz dağılınca herkes kendi varlığını hissetti. İnsanlar, pişmanlıkla söyleştiler, dertleştiler:

– Hırslarımız yüzünden ne kendimizin farkındaydık ne kendileriyle mücadele içinde bulunduğumuzu zannettiğimiz diğer insanların... Sadece dünyayı, sadece eşyayı görmekteydik. Artık insanlar ve bütün canlılar bayram edecekler, cansızların canlılara hükmettiği devir, Vasat sayesinde bitti.

Herkes Vasat'ı tebrik etti.

Vasat, Dedem Korkut gibi bir lâf etti:

– Biliniz ki Tepegöz, içimizdeki hırstır.